

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK POLITOLOGIJA

**VAŽNOST EVROPSKIH FONDOVA ZA BOSNU I
HERCEGOVINU S POSEBNIM OSVRTOM NA ISKUSTVO
REPUBLIKE HRVATSKE**
-magistarski rad-

Kandidat:
Sabina Džinić
Broj indexa: 592/II - PIR

Mentor:
Doc.dr. Ehlimana Spahić

Sarajevo, februar, 2020. godine.

SADRŽAJ

SKRAĆENICE.....	5.
POPIS GRAFIKONA.....	7.
POPIS FOTOGRAFIJA.....	7.
UVOD.....	8.
I TEORIJSKO – METODOLOŠKI OKVIR RADA.....	10.
1. Motivi i kontekst istraživanja.....	10.
2. Predmet istraživanja.....	11.
3. Ciljevi istraživanja.....	12.
4. Metode istraživanja.....	12.
5. Generalna i pomoćne hipoteze.....	13.
6. Vremenski i prostorni kontekst istraživanja.....	13.
II GENEZA NASTANKA EVROPSKE UNIJE.....	14.
1. Ideja Evropskog ujedinjenja.....	14.
2. Ugovori o osnivanju Evropske zajednice.....	15.
3. Institucije Evropske unije.....	20.
4. Članstvo u Evropsku uniju i proširenje.....	25.
5. Fondovi Evropske unije.....	29.
III PROGRAMI POMOĆI TREĆIM DRŽAVAM	33.
1. OBNOVA (Pomoć u aktivnostima usmjerenim na povratak izbjeglica i prognanika namijenjen za područje Bosne i Hercegovine, Hrvatske, SR Jugoslavije i Makedonije).....	33.
2. CARDS (Community Assistance for Reconstruction. Development and Stabilization - Pomoć zajednici u obnovi, razvoju i stabilizaciji).....	34.

IV INSTRUMENTI PRETPRISTUPNE POMOĆI..... 36.

1. PHARE (Poland et Hungary – for Restructuration Economy)..... 36.
2. ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre – accession – Instrument za strukturne politike u pretpristupnom razdoblju)..... 37.
3. SAPARD (Special Pre- accession Assistance for Agriculture and Rural Development – Posebna pretpristupna pomoć za poljoprivredu i ruralni razvoj)..... 38.
4. IPA (Instrument for Pre – Accession assistance – Instrument pretpristupne pomoći koji zamjenjuje dotadašnje programe PHARE, ISPA i SAPARD)..... 39.

V KORIŠTENJE SREDSTAVA EVROPSKIH FONDOVA U BiH I

REPUBLICI HRVATSKOJ 44.

1. Iskorištenost sredstava iz fondova OBNOVA I CARDS..... 44.
2. Iskorištenost sredstava iz PHARE fonda..... 45.
3. Iskorištenost sredstava iz ISPA fonda..... 45.
4. Iskorištenost sredstava iz SAPARD fonda..... 46.
5. Iskorištenost sredstava iz IPA fonda..... 46.

VI INSTRUMENTI KOHEZIJSKE POLITIKE..... 48.

1. Strukturni fond..... 50.
2. Kohezijski fond..... 53.

VII ISKUSTVA BOSNE I HERCEGOVINE I REPUBLIKE HRVATSKE U KORIŠTENJU PRETPRISTUPNIH FONDOVA..... 55.

1. Bosna i Hercegovina..... 55.
 - 1.1 Uvod..... 55.
 - 1.2 Ekonomski izazovi..... 55.
 - 1.3 Institucionalni izazovi..... 59.

1.4 Policy implikacije.....	60.
2. Republika Hrvatska.....	62.
2.1 Uvod.....	62.
2.2 Ekonomski izazovi.....	63.
2.3 Institucionalni izazov	64.
2.4 Policy implikacije.....	65.

VIII SPECIFIČNOSTI PROGRAMA POMOĆI IPA II (2014 – 2020)..... 68.

1. Oblasti politike IPA II.....	69.
2. Programi pomoći u okviru IPA II.....	71.
3. Specifičnosti oblasti regionalne i teritorijalne saradnje u okviru IPA II.....	73.
4. Specifičnosti oblasti politike: Poljoprivrede i ruralnog razvoja.....	75.
5. Indirektno upravljanje fondovima.....	77.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA..... 78.

LITERATUR..... 80.

BIOGRAFIJA KANDIDATA..... 84.

SKRAĆENICE

BDP – Nacionalni bruto domaći proizvod

BiH – Bosna i Hercegovina

CARDS – Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation (Pomoć zajednici u obnovi, razvoju i stabilizaciji)

CF – Kohezijski fond

DEI – Direkcija za Evropske integracije

EAGGF – Evropski fondovi za usmjerenje i jamstva u poljoprivredi

ECC – European Economic Community (Evropska ekonomski zajednica)

ECSC – Consultative Committee (Savjetodavni odbor Evropske zajednice za ugalj i čelik)

EMU – Economic and Monetary Union (Ekonomski i monetarni unija)

EAFRD – Evropski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

ERDF – Evropski regionalni razvojni fond

ESF – Evropski socijalni fond

EU – Evropska unija

EUFOR – Vojne snage Evropske unije

EURATOM – The European Atomic Energy Community (Evropska zajednica za atomsku energiju)

EZ – Evropska zajednica

FIFG – Financijski instrumenti za pomoć ribarstvu

GDP Gross – domestic product (bruto domaći proizvod)

IPA – Instrument for Pre – Assistance (Instrument prepristupne pomoći koji zamjenjuje dotadašnje programe PHARE, ISPA i SAPARD)

ISPA – Instrument for Structural Policies for Pre – accession (Instrument za strukturne politike u prepristupnom razdoblju)

NIPAK – Nacionalni IPA koordinator

OBNOVA – Pomoć u aktivnostima usmjerenim na povratak izbjeglica i prognanika namijenjen za područje Bosne i Hercegovine, Hrvatske, SR Jugoslavije i Makedonije

PHARE – Poland et Hungary – for Restructuration Economy (Poljska i Mađarska – Pomoć u rekonstrukciji ekonomije)

RH – Republika Hrvatska

SAPARD – Special Pre – accession Assistance for Agriculture and Rural Development (Posebna prepristupna pomoć za poljoprivredu i ruralni razvoj)

SME – Sektor malih i srednjih preduzeća

TAIEX – Instrument za tehničku pomoć

TINA – Transport Infrastructure Needs Assessment (Procjena potreba prometa)

WTTC – Svjetsko vijeće za putovanje i turizam

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. – Raspodjela IPA programa po sastavnicama u postocima

Grafikon 2. – Ukupni proračun EU za razdoblje 2014. – 2020.

POPIS FOTOGRAFIJA

Fotografija 1. – Evropski strukturni i investicijski fondovi

UVOD

U današnje vrijeme Evropska unija na različite načine pruža pomoć zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima za prijem u članstvo u EU. Ovakva vrsta pomoći značajno se povećala od 2007. godine, kada su svi programi pomoći objedinjeni u jedan jedinstveni program, nazvan Instrumentom za prepristupnu pomoć (IPA Instrument for Pre – Accession Assistance). Trenutno pomoć iz ovog programa predstavlja najznačajniji izvor pomoći namijenjenih Bosni i Hercegovini i ostalim zemljama Zapadnog Balkana.

Prepristupni fondovi imaju najvažniju ulogu u pripremi zemlje za punopravno članstvo, odnosnu u smanjenju socijalnih i ekonomskih razlika između zemalja članica i kandidata za članstvo u EU. Zemlje koje imaju pristup ovim sredstvima trebaju da ih koriste na optimalan način, kao i da iskoriste sto veći postotak namijenjene pomoći, s ciljem što bolje pripreme za ulazak u EU. Da bi sve ovo bilo moguće potrebno je posjedovanje znanja i vještina o pravilima, koja reguliraju finansiranje i ugovaranje projekata i programa EU.

U prvom poglavlju ovoga rada, „*Teorijsko – metodološki okvir*“, prezentiran je metodološkog okvir rada. Preciznije objašnjene su i metode i kontekste istraživanja. U zasebnim cjelinama prezentiran je problem i predmet istraživanja, kao i naučne i društvene ciljeve istraživanja. Ovo poglavlje sadrži i odgovarajući sistem hipoteza generalnu i pomoćne hipoteze.

U drugom poglavlju pod naslovom „*Geneza nastanka Evropske unije*“, objašnjen je proces nastanak Evropske unije, razlozi zbog kojih je došlo do formiranja unije te prednosti i obaveze koje zemlje članice imaju u odnosu na ovu zajednicu. Poseban naglasak je stavljen na važne dokumente koji su prethodili nastanku Evropske unije kao i o funkcioniranju njenih institucija. Analizirana je i politika proširenja Evropske unije i Evropski fondovi za pomoć državama koje nisu članice unije.

U trećem poglavlju pod nazivom „*Programi pomoći trećim državama*“, analizirani su programi namijenjeni trećim državama koje nemaju status kandidata za članstvo u Evropskoj uniji, a najznačajniji od ovih programi su OBNOVA i CARDS.

U četvrtom poglavlju pod naslovom „*Instrumenti prepristupne pomoći*“, govorit će se o programima koji su koristile zemlje koje imaju status kandidata i potencijalnih kandidata. Upoznat ćemo se s programima PEHARE, ISPA, SAPARD i IPA koji je od 2007. zamijenio ove programe.

U petom poglavlju pod nazivom “*Korištenje sredstava evropskih fondova u Bosni i Hercegovini i Republici Hrvatskoj*”, analizirana je i komparirana iskorištenost sredstava iz ovih programa, s posebnim osvrtom na iskorištenost sredstava od strana Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske.

U šestom poglavlju pod nazivom “*Instrumenti kohezijske politike*”, analizirana je kohezijska politika Evropske unije te kohezijski i strukturni fondovi koji su na raspolaganju zemljama članicama Evropske unije. Republika Hrvatska kao članica Evropske unije ima pristup ovim fondovima. U ovom poglavlju poseban naglasak je stavljen na analizu efikasnosti upotrebe pomenutih sredstava od strane Republike Hrvatske.

U sedmom poglavlju pod naslovom “*Iskustva u korištenju pretpristupnih fondova u funkciji pristupanja Republike Hrvatske Evropskoj uniji*”, analizirani su razlozi zbog kojih Republika Hrvatska, a i Bosna i Hercegovina nisu ni blizu iskoristile potencijal koji im se nudio iz Evropskih fondova. Razlozi su mnogobrojni od kojih evropski zvaničnici navode političke i administrativne probleme, a najveći problem predstavlja činjenica da je konkretnih projekata pomoću kojih bi se mogla dobiti sredstva iz Evropskih fondova jako malo, te i oni projekti koji su odobreni ne provode se dovoljno brzo.

Posljednje poglavlje koje je pod naslovom „*Specifičnosti programa pomoći IPA II (2014 – 2020)*“, posvećen je novom IPA programu koji je popularno nazvan IPA II i on je u funkcije od 2014. do 2020.godine.

I TEORIJSKO – METODOLOŠKI OKVIR

1. Motivi i kontekst istraživanja

U dosadašnjem periodu Evropska unija je na različite načine pružala pomoć zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima za ulazak u članstvo EU. Ovakva vrsta pomoći naročito se intenzivirala od 2007. godine, odnosno kad su svi programi vezani za finansijsku inicijativu Evropske unije zamijenjeni mjerom pomoći nazvanom, Instrumentom za prepristupnu pomoć (IPA – Instrument for Pre – Accession Assistance). Ova sredstva trenutno predstavljaju najveći izvor pomoći zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima u njihovim naporima, da bolje razumiju kako Evropska unija funkcioniše te kako bi prilagodili nacionalne politike, pravila i propise tokom pripreme za ulazak u Evropsku uniju.

Za BiH ova sredstva predstavljaju značajan izvor pomoći da bi se pripremila za obaveze koje zahtijeva članstvo u Evropskoj uniji. Budući da je susjedna država Republika Hrvatska već prošla kroz ovaj proces i postala stalna članica Evropske unije, njihova iskustva bi našoj državi mogla biti od velike pomoći da što bezbolnije i efikasnije prođe proces pridruživanja EU. Republika Hrvatska je bila na meti kritike evropski zvaničnika budući da oni smatraju da Hrvatska nije dovoljno i adekvatno iskoristila prepristupna sredstva. Osnovni uzrok ovome su administrativne poteškoće, te nedostatak dovoljno dobrih projekata za dobivanje sredstava iz prepristupnih fondova.

Izvještaj Evropske komisije o napretku BiH za 2011. godinu ukazuje na nepostojanje konsenzusa domaćih vlasti o pitanjima koja su od vitalnog značaja za interes BiH, nadalje ukazuje na neusklađenosti propisa BiH u skladu s EU standardima, i mnogi drugi problemi doprinose stagnaciji države na dalnjem putu ka EU. Prema posljednjem izvještaju o napretku Bosne i Hercegovine Evropska komisija navodi da je došlo do napretka u mnogim oblastima, međutim čeka nas još mnogo posla. Provođenje reformi iz različitih oblasti je kasnilo zbog nedostatka dogovora između članova vladajuće koalicije. I dalje se krši Evropska konvencija o ljudskim pravima. Nacionalni program o približavanju zakonodavstva naše države pravnom sistemu EU tek treba biti usvojen. Korupcija je i dalje visoko rasprostranjena, u reformi javne uprave nisu postignuti zadovoljavajući rezultati, kapacitet za borbu protiv terorizma nije dovoljno izgrađen isl.

Postignut je i određeni ekonomski napredak, međutim i u toj oblasti nas čeka mnogo posla. I dalje nismo spremni da se nosimo s tržišnim snagama unutar EU:¹

Cilj ovog rada je da pruži pregled dosadašnje iskorištenosti pretpriступnih sredstava u BiH i Republici Hrvatskoj, te da osigura bolji uvid u razumijevanje načina na koji evropski fondovi funkcionišu, kako bi BiH na što efikasniji način provela političke, ekonomske i institucionalne reforme koje će omogućiti pristup sredstvima evropskih fondova kao i napredak na putu evropskih integracija.

2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja magistarskog rada se odnosi na činjenicu da Bosna i Hercegovina prolazi kroz težak period tranzicije, te da je nužno da ispuni sve uslove da bi ostvarila mogućnost priključenja Evropskoj uniji budući da je to jedini put napretka za Bosnu i Hercegovinu.

Evropska unija u okviru svoje vanjske politike pruža finansijsku pomoć kroz sredstava evropskih fondova za one države koje ispunjavaju uslove za korištenje ovih sredstava. Za našu državu veliku važnost imaju IPA fondovi koji pružaju široke mogućnosti finansijske pomoći ako naša zemlja ispuni uslove za pristup tim sredstvima.

Bit će identifikovani propusti koje su nadležna tijela BiH napravila u pogledu iskorištenosti sredstava iz IPA fondova u periodu od 2007. do 2013. godine. Posebna pažnja bit će posvećena spremnosti vlasti u BiH za novi ciklus IPA fondova koji obuhvata period od 2014. do 2020. godine.

¹ Direkcija za evropske integracije (2018). Radni dokument osoblja Komisije izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2018. godinu. Pristupljeno 21.12.2019.

<http://www.dei.gov.ba/dei/dokumenti/prosirenje/default.aspx?id=19825&lang=Tag=bs-BA>

3. Ciljevi istraživanja

Magistarski rad ima za cilj objasniti koji su to instrumenti pretpriступne pomoći Evropske unije, šta su to IPA fondovi te koji je njihov značaj za zemlje kandidate i potencijalne kandidate za ulazak u EU. U radu će se pokušati odgovoriti na sljedeća ključna pitanja:

1. Na koji način funkcioniše Evropska unija i koje su njezine osnovne institucije?
2. Kako i na koji način funkcioniše vanjska politika Evropske unije, te koji su uslovi primanja novih članica u porodicu evropskih zemalja?
3. Šta su to fondovi EU?
4. Koji su to programi pomoći trećim zemljama postojali u prošlosti?
5. Koji su instrumenti pretpriступne pomoći EU?
6. U kojoj su mjeri iskorištena sredstva iz pretpriступnih fondova u BiH i Republici Hrvatskoj?
7. Koji su to instrumenti kohezijske politike Evropske unije?
8. Na koji način se pretpriступni fondovi mogu iskoristiti za razvoj BiH i kako je Hrvatska iskoristila ista u svrhu svoje integracije u EU?
9. Šta je to IPA II i koliko je značajan za BiH?

4. Metode istraživanja

Tokom izrade rada korištene su sljedeće metode:

1. Metoda analize sadržaja – je metoda u društvenim naukama koja služi za proučavanje sadržaja komunikacije, govora, pisanih tekstova, intervju, slika isl.² Istraživanje je fokusirano na stručnu literaturu i dokumente vezane za oblast evropskih fondova.
2. Komparativna metoda – pomoću ove metode se kompariraju dvije ili više pojava u cilju pronalaska sličnosti i razlika između njih. Ovaj metod je jako važan za ovo istraživanje budući da kompariramo iskustva Hrvatske i Bosne i Hercegovine u korištenju sredstava iz evropskih fondova.

² Wikipedija Slobodna enciklopedija (2009). Analiza sadržaja. Pristupljeno 30.11.2019. <https://hr.wikipedia.org/>

3. Historijska metoda – osnovni zadatak ove metode je da se daju odgovori na pitanja gdje, kada, kako i zbog čega se nešto dogodilo, zašto i zbog čega se nešto dogodilo, odnosno koji je historijski kontekst neke pojave. Historijski metod je zbog toga važan za tematiku ovog istraživanja.

5. Generalna i pomoćne hipoteza

- Generalna hipoteza

Evropski fondovi su izuzetno značajni u procesu restrukturiranja Bosne i Hercegovine u postupku stjecanja statusa punopravne članice Evropske unije, jer omogućavaju lakše provođenje neophodnih reformi i prilagođavanje pravno – političke i ekonomski strukture standardima EU.

- Pomoćne hipoteze

1. Pristupanje sredstvima evropskih fondova zavisi od individualnih sposobnosti država u ispunjavanju zadanih uslova za dobivanje finansijske pomoći iz ovih fondova.
2. Evropski fondovi trebaju Bosni i Hercegovini kao potpora i prijeko potrebna pomoć u provođenju neophodnih reformi za ulazak u Evropsku uniju.
3. Bosna i Hercegovina mora imati adekvatne projekte za apliciranje i ishodovanje sredstava iz pretprištupnih fondova.

6. Vremenski i prostorni kontekst istraživanja

Rad je fokusiran na pojašnjavanje uloge Evropskih fondova u današnjim uslovima postojanja i funkcionalisanja Evropske unije. Posebna je posvećena trenutnoj situaciji i angažmanu Bosne i Hercegovine u povlačenju i iskorištavanju raspoloživih sredstava iz EU fondova. Fokus je stavljen i na iskustva Republike Hrvatske u korištenju sredstava iz ovih fondova.

II GENEZA NASTANKA EVROPSKE UNIJE

1. Ideja Evropskog ujedinjenja

Evropska unija (EU) je organizacija evropskih država koja je zvanično formirana Ugovorom iz Maastrichta 1. novembra 1993.godine. "Sam pojam Evropa predstavlja kombinaciju geografskih, historijskih, kulturnih, ekonomskih i drugih elemenata koji svi zajedno doprinose evropskom identitetu. Pojednostavljeni rečeno, to znači skup nacija i područja koje čine jedan sistem. Iz tog ugla posmatrano, Evropska unija predstavlja primjer kako dobro koncipirana i snažna ideja zbližavanja ljudi, znanja, govora, preokupacije, načina mišljenja, u jednu vrstu zajedništva. Kao model interesnog udruživanja sa ciljem bliže realizacije zajedničkog programa, ona predstavlja dokaz da zajednički interes prevaziđa nacionalne i ideološke granice i približava ljude, brišući fizičke, društvene, političke barijere."³

Ideja i rasprava o ujedinjenju Evrope postojala je već dugi niz godina. Kod mnogih misilaca, političara, filozofa, književnika iz prošlosti bila je prisutna ideja i želja za ujedinjenjem Evrope u jednu jedinstvenu teritorijalnu, političku, društvenu i ekonomsku zajednicu. "Prvi planovi o ujedinjenju Evrope (Poděbrad 1465., Henry IV, William Penn 1693., John Beller 1710.) zalagali su se za konfederaciono uređenje Evrope, osim Pierre Duboisa koji je u Velikoj zamisli imao na umu centralno tijelo kao vrhovni organ."⁴ Tokom 19 stoljeća mnogobrojni mislioci su zagovarali ideju evropskog ujedinjenja, međutim zbog jačanja nacionalističkih interesa ideja ipak biva stavljena u drugi plan.

"Nade o ujedinjenju Evrope potisnute su u drugi plan početkom Prvog svjetskog rata. Pravo na samoopredjeljenje predviđeno u Wilsonovom planu i stanje verificirano Versajskim ugovorom 1919. godine dobili su visoki prioritet u odnosu na ideju evropskog ujedinjenja. Ipak, ratne strahote Prvog svjetskog rata jasno su ukazivale na potrebu sprečavanja sukoba među državama i na neophodnost njihove saradnje. Inicijativa češkog grofa Coudenhova - Kalergi upućivala je na

³ Hadžiahmetović, A. (2011): Ekonomija Evropske unije. Sarajevo: University press & Magistrat. str. 52.

⁴ Halilović, S. (2013): Evropske integracije i Bosna i Hercegovina. Sarajevo: Fakultet političkih nauka. str.18.

stvaranje Pan – evropskog pokreta, podržanog od evropske elite, intelektualaca i vodećih političara tog vremena”⁵

Evropska unija je ustvari rezultat procesa saradnje koji je počeo 1951. godine, poslije Drugog svjetskog rata. Potreba za očuvanjem mira i izgradnje ekonomskog prosperiteta rezultirala je idejom bliske saradnje između zemalja koje su bile iscrpljene minulim ratom. Od tada pa do danas ta saradnja je poprimila nove oblike. EU je danas forum za rješavanje problema, i to onih problema koje zemlje nisu sposobne same riješiti.

EU objedinjuje zajedničke vrijednosti koje dijele zemlje članice kroz raznolikost kulture, tradicije i jezika. Zemlje članice su složne s idejom da je demokratija najbolji oblik upravljanja. One preferiraju pluralističko političko mišljenje i podržavaju slobodu govora, mišljenja i vjeroispovijesti. Zemlje također zagovaraju slobodno tržište gdje ekonomskim rastom i razvojem upravlja privredni sektor, uz potporu vlasti. Zemlje članice smatraju da razvijene zemlje imaju obavezu da pomažu siromašnim zemljama u njihovom razvoju. One žele globalno promovirati ove ideje i cijene zajednički život u miru.

Zemlje koje žele biti članice EU moraju ispuniti mnoštvo uslova za ulazak u Uniju, a EU ima visoke standarde za članstvo. Zemlje kandidati trebaju imati stabilnu demokratsku vlast, poštovati vladavinu prava, moraju imati stabilan ekonomski sistem i sposobnost da preuzmu mnoštvo obaveza koje EU od njih zahtjeva. Budući članovi moraju da imaju volju i sposobnost da usvoje zbornik zakona EU koji se odnose na širok spektar aktivnosti u oblastima ekonomije, trgovine, poštovanja ljudskih prava, zaštite okoliša isl.

2. Ugovori o osnivanju Evropske zajednice

Ugovori o osnivanju EU se odnose na međunarodne ugovore na temelju kojih je osnovana Evropska unija i na kojima počivaju njene ovlasti. Evropska unija kao organizacije evropskih država temelji se na vladavini prava, odnosno na ugovorima koje su države članice usvojile i odlučile poštovati. Ugovori su obvezujući među zemljama članicama i na osnovu njih se utvrđuju osnovni ciljevi koje će zemlje slijediti, pravila na osnovu kojih će institucije funkcionisati, sam odnos između zemalja članica EU, te načini donošenja odluka o važnim pitanjima. Institucije EU na temelju ugovora donose zakone koje zemlje članice poštuju i provode.

⁵ Halilović, S. (2013): Evropske integracije i Bosna i Hercegovina. Sarajevo: Fakultet političkih nauka. str. 19.

Najvažniji ugovori su:

1. Ugovor o Evropskoj zajednici za ugalj i čelik (Pariški ugovor) iz 1951.
2. Ugovor o Evropskoj ekonomskoj zajednici (Rimski ugovor) iz 1957.
3. Ugovor o Evropskoj zajednici za atomsku energiju (Rimski ugovor) iz 1957.
4. Ugovor o spajanju iz 1965.
5. Jedinstveni evropski akt iz 1987.
6. Ugovor o Evropskoj uniji (Ugovor iz Maastrichta) iz 1992.
7. Ugovor iz Amsterdama iz 1997.
8. Ugovor iz Nice iz 2001.
9. Lisabonski ugovor iz 2007.

Ugovor o Evropskoj zajednici za ugalj i čelik (Pariški ugovor)

Pariški ugovor je potpisana 18. aprila 1951. godine i na njegovim temeljima je osnovana Evropska zajednica za ugalj i čelik. Ugovor je stupio na snagu 23. jula 1952. godine, a zemlje potpisnice ugovora su: Italija, Belgija, Francuska, Holandija, Njemačka i Luksemburg. Inicijativu za potpisivanje ugovora pokrenuo je Robert Šuman, koji je bio tadašnji francuski ministar vanjskih poslova. “Ugovorom o osnivanju ove zajednice bilo je predviđeno uspostavljanje zajedničkog tržišta za ugalj i čelik koje je bilo pod upravom Visoke vlasti, koje je kao tijelo u svom djelovanju bilo nezavisno od država članica, te imalo mandate da utvrđuje uslove proizvodnje i cijene uglja i čelika, mada su zemlje članice kroz Vijeće imale pravo kontrole rada ovog tijela.”⁶

Stvaranje zajedničkog tržišta uglja i čelika značilo da će zemlje potpisnice ugovara imati jednaku mogućnost da pristupe raspoloživim resursima, modernizaciju proizvodnje, bolje uslove rada, niže cijene i povećanje trgovine na globalnom nivo. Stvaranje zajedničkog tržišta značilo je i ukidanje carina i taksi. “Evropska zajednica za ugalj i čelik imala je od svog osnivanja četiri nadnacionalne institucije. Visoka vlast (High Authority), Posebno Vijeće minister (Special Council of Ministers), Opću skupštinu (Common Assembly) i Sud pravde (Court of Justice), kao i Savjetodavni odbor (ECSC Consultative Committee), kao savjetodavno tijelo Visoke vlasti.”⁷

Ugovor za osnivanje Evropske zajednice za ugalj i čelik potpisana je na vremenski period od 50 godina, tako da je istekao 23. jula, 2002. godine. Pitanja koja su vezana za ugalj i čelik prenesena su u Ugovor o Evropskoj uniji i jedan su od najvažnijih temelja Evropske unije.

⁶ Halilović, S. (2013): Evropske integracije i Bosna i Hercegovina. Sarajevo: Fakultet političkih nauka. str. 27.

⁷ Ibid.

Ugovor o Evropskoj Ekonomskoj zajednici (Rimski ugovor)

Rimski ugovor je popisan 1957 godine, a stupio je na snagu 1. januara 1958. godine. zemlje potpisnice ugovora su.: Holandija, Luksemburg, Italija, Njemačka, Belgija i Francuska. "Radi se o dva ugovora.: jednim je utemeljena Evropska ekonomска zajednica (European Economic Community – ECC), a drugim Evropska zajednica za atomsku energiju (The European Atomic Energy Community – EURATOM).

Zajedničko tržište tretirano je kroz bitne odredbe Ugovora koji se odnosi na.:

- carinsku uniju;
- zabranu kvantitativnih ograničenja između država;
- postupak usklađivanja pravnih propisa;
- propisivanje pravila konkurenčije;
- reguliranje državne pomoći i
- uspostavljanje zajedničke trgovinske politike."⁸

Ugovorom je došlo do uspostavljanja zajedničke poljoprivredne, transportne i trgovinske politike, zatim je došlo do uspostavljanja zajedničke industrijske, regionalne, politike očuvanja okoliša i socijalne politike.

Ugovor je predviđao da se u roku od 12 godina uspostavi zajedničko tržište za slobodno kretanje ljudi, roba i kapitala. Formirane su i zajedničke institucije. Visoka vlast (današnja Evropska komisija), Ekonomski i socijalni odbor, Sud pravde (danasa Sud pravde Evropskih zajednica), Skupština (današnji Evropski parlament) i Vijeće ministara (danasa Vijeće EU). Uveden je i mehanizam donošenja odluka (institucionalni trougao) koji je i danas temelj procesa odlučivanja u EU.

Ugovor o Evropskoj zajednici za atomsku energiju (Rimski ugovor)

Ugovor o Evropskoj zajednici za atomsku energiju potписан je 25. marta 1957 godine, a stupio je na snagu 1. januara 1958 godine. Zemlje koje su potpisale ugovor bile su: Francuska, Italija, Luksemburg, Belgija, Holandija, Njemačka. Svrha ovog ugovora bila je razvoj industrije za atomsku energiju, potpora naučnim istraživanja u ovoj oblasti, te upotreba atomske energije u civilne svrhe. Institucionalna struktura koja je stvorena ovim ugovorom je: Visoka vlast, Vijeće ministara, Ekonomski i socijalni odbor, Sud pravde i Skupština. Ugovor je postao dio prvog stuba Evropske unije.

⁸ Ibid.str. 29.

Ugovor o spajanju iz 1965

Ugovor o spajanju, zovu ga i Briselski ugovor potpisani je 8. aprila 1965, a stupio na snagu 1. jula 1967. Najznačajnije promjena koju je donio ovaj ugovor jeste stvaranje jedinstvene institucionalne strukture za dotada tri zajednice: Evropsku ekonomsku zajednicu, Evropsku zajednicu za ugalj i čelik i Evropsku zajednicu za atomsku energiju. Još jedna važna promjena donesena ovim ugovorom jeste formiranje jedinstvenog Vijeća EU i Evropske komisije za sve tri gore navedene zajednice.

Jedinstveni evropski akt iz 1987

Jedinstveni evropski akt je donio značajne promjene o Ugovoru o Evropskoj ekonomskoj zajednici. Potписан je 1986 godine, a na snagu stupio 1987 godine. Najznačajnije promjene donesene ovim ugovorom su: stvaranje osnova za unutrašnje Evropsko tržište, definisane su nove nadležnosti Zajednice iz oblasti socijalne kohezije, zaštite životne sredine, nadležnosti iz oblasti zdravstva, proširene su nadležnosti Evropskog parlamenta i stvoren je jednostavni obrazac donošenja odluka u Vijeću ministara.

Ugovor o Evropskoj uniji (Ugovor iz Maastrichta)

Ugovor o Evropskoj uniji potписан je 7. februara 1992, godine. a na snagu je stupio 1. novembra 1993. godine. "Po mnogima, Ugovor iz Maastrichta predstavlja suštinski pomak u razvoju evropskih integracija, pri čemu se podrazumijevaju četiri maastrichtska rezultata koji su evropskoj integracijskoj strukturi dali politički aspekt, a to su:

1. Osnivanje Evropske unije;
2. Stvaranje ekonomske i monetarne unije (Economic and Monetary Union – EMU);
3. Stvaranje državljanstva Evropske unije;
4. Integriranje novih područja saradnje.

Ugovor iz Maastrichta je prevazišao ekonomske ciljeve Zajednice tj. stvaranje zajedničkog tržišta i iskazao političke ambicije referirajući se na njezine ključne ciljeve: jačanje demokratskog legitimite institucija, poboljšanje njihove efikasnosti, stvaranje ekonomske i monetarne unije, razvoj socijalne dimenzije Zajednice i utemeljenje zajedničke vanjske i sigurnosne politike."⁹

⁹ Halilović, S. (2013): Evropske integracije i Bosna i Hercegovina. Sarajevo: Fakultet političkih nauka. str. 35.

Ugovor iz Amsterdama

Ugovor iz Amsterdama potpisana je 2. oktobra 1997. godine, a stupio na snagu 1. maja 1999 godine. Njime su izvršene izmjene i dopune na Ugovorima o Evropskoj uniji i Ugovoru o Evropskoj zajednici. "Ugovor iz Amsterdama imao je za cilj stvaranje političkih i institucionalnih preduslova za suočavanje Evropske unije sa nadolazećim izazovima globalizacije, ekonomije i njezinog uticaja na zapošljavanje, borbom protiv terorizma, međunarodnog kriminala i trgovine drogama, te izazovima petog kruga proširenja. Sa ugovorom iz Amsterdama desile su se i značajne promjene u oblasti slobodnog kretanja ljudi, tako da se pitanja vize, azila i imigracije premještaju iz trećeg u prvi stub EU i stavljaju među integracije Zajednice. Također se Šengenski *acquis* (Šengenski sporazum, Šengenska konvencija, itd.) uključuju u pravni okvir Evropske unije."¹⁰

Najznačajni rezultati Ugovora iz Amsterdama su: jačanje značaja Evropskog parlamenta u procesu donošenja zakona, jačanje uloge Suda pravde, povećana mogućnost saradnje država, veća uloga zakonodavnih institucija.

Ugovor iz Nice

Ugovor iz Nice potpisana je 26. decembra 2001. godine, a stupio je na snagu 1. februara 2003 godine.

Ugovorom iz Nice napravljene su promjene na Ugovoru iz Maastrichta. "Najvažnije izmjene koje sadrži Ugovor iz Nice tiču se proširenja procedure suodlučivanja i donošenja odluka kvalifikovanom većinom, podjele i ponderisanje glasova u Vijeću, Nove organizacije Komisije na način ograničavanja njenih članova, raspodjele poslova između Evropskog suda pravde i Prvostepenog sud, novog broja poslanika u Evropskom parlamentu, te proširenja Evropske unije."¹¹

Ciljevi ugovor na kraju ipak nisu sprovedeni kako je prvobitno bilo zamišljeno, ali su neke zemlje istočne i centralne Evrope uspjеле postati članice EU.

Lisabonski ugovor

Lisabonski ugovor je potpisana 13. decembra 2007. godine. To je najvažniji pravni akt Evropske unije. Najveće novine koje donosi Lisabonski ugovor jesu: veća uloga Evropskog parlamenta u zakonodavnom procesu, uvođenje funkcije visokog predstavnika za spoljnu politiku, uvođenje kvalifikovane većine u savjetu EU i uvođenje funkcije Prijedsednika Evropskog savjeta.

¹⁰ Ibid. str. 39.

¹¹ Ibid. str. 40.

Ovaj ugovor nudi efikasna rješenja kada se radi o poboljšanju funkcionisanja vanjske politike. Potpisalo ga je 27 zemalja članica Evropske unije. "Inače je predviđeno da se danom stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona naziva Ugovora o osnivanju Evrope zajedice zamjeni nazivom Ugovor o funkcioniranju Evropske unije (Treaty on Functioning of the European Union). Također naziv Evropsak zajednica mjenja se nazivom Unija, koja postaje njezin sljedbenik. U skladu s tim, stupanjem na snagu Ugovora iz Lisabona, naziv Zajednica i Evropsak zajednica mijenjaju se jedinstvenim nazivom Unija a naziv Evropske zajednice nazivom Evropska unija. Uz izmjene naziva drugih institucija i tijela, Vijeće Evropske unije dobiva naziv Vijeće, a Sud pravde Evropskih zajednica dobiva naziv Sud pravde Evropske unije (Court of Justice of the European Union)"¹² Evropska Unija Lisabonskim ugovorom postaje subjekt međunarodnog prava i shodno tome dobiva određena prava i obaveze. Također tri stuba Evropske unije koja su predviđena Ugovorom iz Maastrichta postaju jedna jedinstvena cjelina.

3. Institucije Evropsk unije

Evropska komisija

Evropska komisija je tijelo Evropske unije koje zagovara zajedničke interese Unije. "Moguće je konstatovati da je Komisija tijelo koje u sebi ujedinjuje elemente zakonodavne, izvršne i nadzorne vlasti, demonstrirajući pri tome naglašenu nadnacionalnu dimenziju. Ili, uloga Komisiji u institucionalnoj strukturi je prominenta u tri oblasti: nadzor, zakonodavno djelovanje i predstavljanje EU:"¹³

Članovi Komisije vode se prvenstveno interesima EU, nezavisno od interesa pojedinih zemalja članica i ne primaju naređenja ni od jedne pojedinačne zemlje. Izbor članova i predsjednika Komisiji odobrava Evropski parlament, kome je ujedno i odgovoran. "Članovi Komisije zaduženi su za jednu ili više oblasti iako djeluju kao kolektivni organ. Sama Komisija je podijeljena na odjeljenja koja se zovu Generalna direkcija ili direktorat (DG) i specijalne službe. Generalnom direkcijom rukovodi generalni direktor koji je odgovoran odgovarajućem komesaru. Generalne direkcije pokrivaju različite oblasti- poljoprivredu, unutrašnje tržište, konkurenčiju, oporezivanje i carinsku uniju, energiju i transport, poduzetništvo, zapošljavanje i socijalne poslove, okoliš,

¹² Ibid. str. 45.

¹³ Misita, N. (2009): Evropska unija - Institucije. Sarajevo: Revicon. str. 110.

regionalnu politiku, zaštitu potrošača, ekonomske i finansijske poslove, trgovine, razvoj, potrošnje, budžet, finansiju kontrolu isl.

Komisija ima četiri glavne uloge:

1. inicira i predlaže zakone Parlamentu i Vijeću,
2. upravlja i implementira zajedničke evropske politike i budžet,
3. nameće primjenu evropskog prava (zajedno sa evropskim sudom),
4. predstavlja Evropsku uniju na međunarodnoj sceni.

Od 2004 Komisija je sastavljena od po jednog komesara iz svake države članice EU. "Evropska komisija ima 27 komesara, 26 generalnih direkcija i 2.400 zaposlenih."¹⁴

Vijeće Evropske unije

Vijeće Evropske unije predstavlja pojedinačne zemlje Unije i ono je realni donositelj odluka. Sjedište Vijeća je u Briselu. Presjedavnje vijećem se rotira svakih šest mjeseci između zemalja članica. Svakoj sjednici Vijeća prisustvuje po jedan ministar iz svake zemlje članice Unije. "Vijeće EU ima Glavni sekretarijat koji je podijeljen na direktorate i obavlja administrativno - tehničke poslove. Stupanjem na snagu Ugovora iz Amsterdama (1997), Glavni sekretarijat ima i posebnu političku ulogu kroz dvije funkcije – Generalnog sekretarijata i Visokog predstavnika za zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku. Vijeće EU donosi odluke jednoglasno, na osnovu proste većine glasova i na osnovu "kvalifikovane većine", kao što je predviđeno Ugovorom o EZ."¹⁵

Kada se radi o lobiranju na lokalnom nivo, Vijeće nije adekvatna platforma za tu aktivnost, pa je zbog toga neophodno da nacionalne asocijacije o ovim pitanjima lobiraju u vlastitim zemljama.

"Vijeće Evropske unije ima sljedeće funkcije:

- a) Zakonodavna – odobrava i glasa o zakonodavnim prijedlozima Komisije
- b) Izvršne
 - isključivi je donosilac odluka Zajedničke vanjske i sigurnosne politike
 - isključivi je donosilac odluka iz pravosuđa "¹⁶

¹⁴ Hadžiahmetović, A. (2011): Ekonomija Evropske unije. Sarajevo: University press & Magistrat. str. 141.

¹⁵ Hadžiahmetović, A. (2011): Ekonomija Evropske unije. Sarajevo: University press & Magistrat. str. 143.

¹⁶ Ibid. str. 145.

Evropski parlament

Evropski parlament je tijelo EU koje se formira izborima i koje predstavlja građane EU. To je jedina institucija EU koja je izabrana putem neposrednih izbor. On vrši nadzor nad cjelokupnim aktivnostima EU i ima odlučujuću ulogu u zakonodavnom procesu. "Sjedište Evropskog parlamenta je u Strasbourg, Generalni sekretarijat je u Luksemburgu, a sjednice parlamentarnih odbora se održavaju u Briselu. Konkretnija pravila o unutrašnjoj organizaciji i radu Parlamenta su data u poslovniku o radu, kojeg Parlament, nakon konsultovanja Komisije i saglasnosti Savjeta, donosi većinom glasova svojih članova – čl. 199 (1)." ¹⁷

Evropski parlament ima ovlaštenja da:

- a) daje saglasnost za imenovanje članova i predsjednika Komisije,
- b) parlament daje odobrenje za sve aktivnosti koje se tiču trošenja budžeta EU,
- c) zakonodavnu funkciju,
- d) ima funkciju kontrole rada Komisije.

"Vrijedi pomenuti da je Lisabonski ugovor naznačio ovlaštenja Evropskog parlamenta kako slijedi:

1. postupak savjetovanja (poljoprivreda),
2. postupak saradnje (okoliš),
3. postupak suodlučivanja (jedinstveno tržiste, kultura),
4. davanje saglasnosti (pridruživanje članstvu EU).

Ovlaštenja Parlamenta odnose se i na Zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku i budžet. Parlament nema ovlaštenja u stubu Pravosuđe i unutrašnji poslovi." ¹⁸

Iako ima jako veliku legitimnost zbog direktnog izbora, Parlament nema tako veliki utjecaj kao parlament država članica. Predsjednik Evropskog vijeća podnosi izvještaj Parlamentu o odlukama koje je donijelo Vijeće.

Sud Evropske unije i Revizijski sud

Sud Evropske unije ili Evropski sud pravde osigurava saglasnost sa zakonom u primjeni i tumačenju ugovora. On osigurava primjenu evropskog prava i osigurava da zemlje članice čine ono što se od njih zakonom traži. Sjedište mu je u Luksemburgu. Sud daje presude o slučajevima

¹⁷ Misita, N. (2009): Evropska unija – Institucije. Sarajevo: Revicon. str. 44.

¹⁸ Hadžiahmetović, A. (2011): Ekonomija Evropske unije. Sarajevo: University press & Magistrat. str. 148.

koji dolaze na njegov dnevni red. Sud čine izabrane sudije i pravobranioci, a mandat sudija traje šest godina sa mogućnošću ponovnog izbora.

“Sud EU odlučuje kod sporova između organa EU i preispituje da li su propisi i djelovanja Komisije i institucija u zemljama članicama spojivi sa pravom EU. Sud odlučuje o pitanjima koja se tiču slobode kretanja, socijalne sigurnosti i ravnopravnosti polova, preispituje odluke Komisije o novčanim kaznama, presuđuje kod tužbi za nadoknadu štete i djeluje kao “sud pravnog lijeka” u slučajevima prigovora na presude prvostepenog suda osnovanog 1988. Rasprave u Sudu su javne dok je proces donošenja presude tajan, iako presude nose potpise svih sudija.”¹⁹

Sud daje presude za četiri uobičajene vrste slučajeva:

- a) reference za preliminarne presude,
- b) zahtjev za poništenje,
- c) zahtjev za nedjelovanje,
- d) zahtjev za neispunjavanje obaveza.

Evropski sud pravde predstavlja najvišu pravnu instancu i na njegove odluke ne postoji mogućnost žalbe. Zakoni EU imaju absolutnu prednost u odnosu na zakone pojedinih zemalja članica.

Revizijski sud kontroliše i upravlja finansijama EU. On informira Parlament i Vijeće o bilo kakvim nepravilnostima koje se eventualno dese. Revizorski sud također provjerava da li se fondovi EU koriste na pravilan način. Sjedište suda nalazi se u Luksemburgu, i ima pravo da uradi revizijsku kontrolu bilo koje organizacije, institucije koji se koristi sredstvima iz Evropskih fondova. Jedna od njegovih osnovnih funkcija je pomoći Evropskom parlamentu i Vijeću tako što svake godine dostavlja revizorski izvještaj o protekloj godini.

Evropska centralna banka

Evropska centralna banka osnovana je 1998. godine i odgovorna je za monetarnu politiku EU, to jest onih država članica koje su se opredijelile za zajedničku jedinstvenu valutu. Osnovni cilj banke je dakle da upravlja valutom i da kontroliše stabilnost cijena. Godišnja povećanja cijena za potrošače ne smiju biti veća od 2%. Sjedište banke je u Frankfurtu.

“Upravljačku strukturu Evropske centralne banke (tijela koje donosi odluke) čine:

- a) upravno vijeće Evropske centralne banke,
- b) izvršni odbor Evropske centralne banke,

¹⁹ Ibid. str. 149.

c) opšte (generalno) vijeće Evropske centralne banke.

Članove Upravnog vijeća čine:

- a) članovi izvršnog odbora Evropske centralne banke,
- b) guverneri nacionalnih centralnih banaka zemalja članica čija je valuta euro.”²⁰

Osnovni zadaci banke su:

- stvaranje i provedba monetarne politike EU,
- kontrolisanje platnog prometa,
- upravljanje deviznim rezervama država članica EU.

“U cilju realizacije zadataka, Evropska centralna banka raspolaže odgovarajućim regulativama i izvršnim instrumentima.

U prvom slučaju riječ je o mjerama koje generalno odgovaraju komunitarnim zakonodavnim “soft – low” aktima, što znači da Evropska centralna banka može posegnuti za:

1. uredbom – kao obaveznim aktom opšte primjene,
2. odlukom – kao aktom koji obavezuje adresate, te
3. preporukom i mišljenjem – kao pravno neobavezujućim aktima.”²¹

Evropska centralna banka djeluje u širim okvirima Evropskog sistema centralnih banaka. Uz najvažniji cilj a to je stabilnost cijena, Evropski sistem centralnih banaka doprinosi ostvarivanju ciljeva kroz podršku ekonomskoj politici EU.

Evropska investiciona banka

Evropska investiciona banka osnovana je 1958. godine, a sjedište banke nalazi se u Luksemburgu. Ona daje kredite i garant je za investicije koje doprinose razvoju EU. Njena dužnost je da finansira projekte dajući zajmove koji će biti u skladu s interesima Unije.

Evropska investiciona banka ne dobiva novac od štednje niti iz budžeta. Ona se finansira kroz pozajmice na finansijskom tržištu i od dioničara Banke država koje su članice EU.

²⁰ Hadžiahmetović, A. (2011): Ekonomija Evropske unije. Sarajevo: University press & Magistrat. str. 152.

²¹ Misita, N (2009): Evropska unija – Institucije. Sarajevo: Revicon. str. 310.

4. Članstvo u Evropsku uniju i proširenje

Proširenje je jedna od najvažnijih stvari za Evropsku uniju početkom 21. stoljeća. Peto proširenje EU bilo je kada je uključeno osam zemalja iz Istočne i Centralne Evrope, pored Kipra i Malte je bio nedvosmisleno važan korak u historiji proširenja EU. Evropska unija je pomogla transformaciji Istočne i Centralne Evrope u razvijene demokratije, također je provela značajne reforme u zemljama kandidatima za članstvo. Za sve građane Evropske unije je korisno da imaju u susjedstvu države koje su stabilne i ekonomski razvijene. Proširenje je proces kojim se pomno upravlja i u kojem se transformišu zemlje koje su u njega uključene.²²

Cilj proširenja je dalje cjelokupna integracija čitavog kontinenta mirnim putem. Ovo poglavlja dati će važne informacije o procesu proširenja EU.

Evropska politika i zakonodavstvo će imati značajnog utjecaja na vlasti u novim državama članicama. Zato je važno da se izgrade kapaciteti na svim nivoima lokalnom, nacionalnom i regionalnom koji će biti odgovorni za implementaciju zakona EU i upravljanjem prepristupnim i strukturnim fondovima.

Put ka članstvu

U skladu s Ugovorom o EU, svaka zemlja može aplicirati za članstvo ako poštuje načela demokratije, slobode, poštovanje ljudskih prava i vladavini prava. Za proces proširenja često se koristi i termin “evropske integracije” koji je u našim medijima sveprisutan. Ovaj se termin koristi i za imenovanje intenzivne saradnje između država članica EU tokom procesa centralizacije moći unutar evropskih institucija. Zemlja može pristupiti EU ako ispunjava sve zahtjeva za pristupanje koji se nazivaju kopenhagenski kriteri koji je Evropsko vijeće odredilo, a to su: politički kriteriumi, ekonomski, kapacitet preuzimanja obaveze članstva te usvajanje evropskog zakonodavstva.²³

“Proces pridruživanja nije samo pitanje usklađivanja zakonodavstva zemlje kandidata sa zakonodavstvom Unije (pravnom stečevinom Unije). Taj proces treba osigurati i učinkovitu provedbu zakonodavstava, što podrazumijeva aktivnosti koje jačaju znanje, sposobnosti, vještine

²² SNV, Holandska organizacija za razvoj (2008): Evropska unija vodič za lokalne zajednice u BiH. Sarajevo: Savart d. o. o.

²³ Ibid.

i ponašanje državnih službenika, javnih dužnosnika, stručnjaka i djelatnika iz nevladina i privatnog sektora i ospozobljava ih za učinkovito djelovanje.”²⁴

“Članstvo u Evropskoj uniji nije neminovnost, već svesna i egzaktno određena odluka jedne države i njenog stanovništva da je takav izbor u njihovom (nacionalnom, regionalnom i individualnom) interesu. Članstvo u Evropskoj uniji nije samo sebi cilj, već sredstvo za ostvarivanje dugoročne nacionalne strategije efikasnog privrednog razvoja u funkciji poboljšanja životnih uslova celokupnog stanovništva i, zbog toga, mora biti uspostavljeno konsenzusom.”²⁵

Prema Ugovoru o EU, svaka od država članica i Evropski parlament moraju se složiti sa proširenjem i prijemom nove države članice.

Proces proširenja

Proces proširenja ima tri faze: pretpriступna strategija, pregovori i ratifikacija. Zemlja koja želi postati članica EU šalje aplikaciju za članstvo Vijeću EU, koje nakon toga traži od Evropske komisije da ocijeni sposobnost države da ispunji uslove za članstvo. Ako Komisija da pozitivan odgovor i ako se Vijeće složi pregovori između kandidata i zemalja članice EU zvanično počnu. Proširenja EU biti će veliki izazov kako za zemlje kandidate tako i za samu Uniju. Najvažnije reforme koje se trebaju provesti su u domenu strukturne i poljoprivredne politike. U pripremi treba posebnu pažnju posvetiti efikasnosti administrativnog sistema države koja aplicira za pristupanje u članstvo EU:²⁶

Pretpristupna strategija

Pretpristupna strategija postoji da bi se zemlja kandidat pripremila za članstvo u EU. Strategija nudi dijalog između zemlje kandidata i institucija Unije, dajući svim stranama potrebne instrumente za taj proces. Pretpristupna strategija se kreira individualno za svaku zemlju kandidata. Strategija objedinjuje sljedeće okvire: sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, partnerstvo u pristupanju, pretpriступnu pomoć, zajedničko finansiranje od međunarodnih finansijskih institucija, učestvovanje u odborima, agencijama, programima EU, program za usvajanje zajedničkog zakonodavstva, izvještaj o napretku i politički dijalog:²⁷

²⁴ Ibid. str. 42.

²⁵ Milić, O. (2009): Regionalna politika Evropske unije kao motor privrednog razvoja. Beograd: Evropski pokret u Srbiji. str. 11.

²⁶ SNV, Holandska organizacija za razvoj (2008): Evropska unija vodič za lokalne zajednice u BiH. Sarajevo: Savart d. o. o.

²⁷ Ibid.

Pregovori o pristupanju

Prvi korak u fazi pregovora čini "preispitivanje". To je proces gdje će se proanalizirati oblasti gdje mogu postojati potencijalni problem koje je potrebno riješiti. Pregovori obuhvaćaju cjelokupan EU Acquis, dakle svako poglavlje pojedinačno da bi u konačnici došlo do sporazuma kako će kandidati uskladiti svoje zakone sa zahtjevima EU. Pregovori se odvijaju na bilateralnim konferencijama između zemalja članica i zemlje kandidata. Rezultat pregovora se uključuje u nacrt ugovora o pridruživanju. Pregovori se završavaju tek na kraju procesa pridruživanja. Da bi država postala kandidat mora dobiti pristanak od Evropskog parlamenta, kada Evropska komisija da pozitivno mišljenje, države članice odobre ugovor o pridruživanju, ratificira se ugovor i pridruživanju i na kraju kada svi ratificirani dokumenti budu pohranjenu u Rimu:²⁸

Proces stabilizacije i pridruživanja

Proces stabilizacije i pridruživanja se odnosi na politiku EU za zemlje Zapadnog Balkana: Bosnu i Hercegovinu, Albaniju, Makedoniju, Srbiju, Crnu Goru, Hrvatsku i Kosovo. Ovaj proces pomaže zemljama da izgrade svoje mogućnost i da usvoje sve standarde koji se od njih traže. Proces teži jačanju država Zapadnog Balkana u pogledu održavanja stabilnih demokratskih institucija, osiguranju vladavine prava kao i podržavnje otvorene ekonomije. Između zemalja članica EU i kandidata stvorene su jake veze na osnovu: trgovine, finansijske pomoći i ugovorenih odnosa:²⁹

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju

Važan dio procesa stabilizacije i pridruživanja je zaključivanje ugovora o stabilizaciji i pridruživanju između kandidata i zemalja članica EU. Ti sporazumi predstavljaju i promoviraju zajedničke vrijednosti između ugovorenih strana.

Glavni elementi sporazuma su:³⁰

Opći principi;

- politički dijalog;
- regionalna suradnja;
- slobodno kretanje roba;
- kretanje radnika, poslovni nastan, pružanje usluga, kretanje kapitala;

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

³⁰ Direkcija za Evropske integracije (2012). SSP – Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Pristupljeno 25.01. 2016. http://www.dei.gov.ba/dei/bih_eu/sporazum/default.aspx?id=9812&langTag=bs-BA

- usklađivanje prava, provođenje prava i pravila tržišnog natjecanja (konkurenčije);
- pravda, sloboda i sigurnost;
- politike suradnje;
- finansira suradnju;
- institucionalne, opće i završne odredbe.

Proces stabilizacije i pridruživanja je strategija koja se prilagođava nivou razvoja svake pojedinačne zemlje kandidata.

Bosna i Hercegovina potencijalna članica

Evropska unija intenzivno sarađuje s vlastima BiH kako bi pomogla zemlji da izgradi stabilnu demokratsku vladavinu, jake institucije, vladavinu prava i da ima dobre odnose sa susjednim državama. Od potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma mnogi akteri rade na provođenju opsežnih radnji da bi se ovi ciljevi ostvarili.

Jako važnu ulogu u ovom procesu ima i visoki predstavnik EU u Bosni i Hercegovini, on podnosi izvještaj Vijeću EU. Dalje važnu ulogu u ovom procesu imaju i Vojne snage Evropske unije (EUFOR) koja vodi računa o sigurnosti u državi kao i Direkcija za Evropske integracije (DEI), ona koordinira sve aktivnosti u procesu pridruživanja BiH u Evropsku uniju.

BiH je 2008. godine potpisala sporazum o Stabilizaciji i pridruživanju i taj korak je otvorio aktivnosti na procesu pridruživanja.

Od momenta potpisivanja sporazuma o Stabilizaciji i pridruživanju za našu državu počinje jedan intenzivni period u procesu pristupanja EU. Izdavanje biometrijskih pasoša počelo je odma naredne 2009. godine, a 2010. godine dolazi do ukidanja viznog režima za građane Bosne i Hercegovine da mogu putovati u zemlje potpisnice Šengenskog sporazuma. Republika Hrvatska postaje 2013. godine punopravna članica EU, što je i za našu državu od velikog značaja. Novi Instrument pretpristupne pomoći (IPA II) za period 2014-2020 biva potписан 2014. godine, i on nudi velika sredstva i mogućnosti finasiranja za našu državu i zemlje regiona. I najnovije aktivnosti su provedene 2018. i 2019. godine kada je Bosna i Hercegovina predala odgovore na Upitnik Evropske komisije:³¹

³¹ Direkcija za Evropske integracije (2012). Hronologija BiH i EU. Pridupljeno 30.11.2019.
http://www.dei.gov.ba/dei/bih_eu/default.aspx?id=9808&langTag=bs-BA

“Za BiH slijede:

- implementacija SAA,
- podnošenje zahtjeva za članstvo,
- mišljenje Evropske zemlje (avis),
- odluka Vijeća o otvaranju pregovora,
- pregovori o pristupanju (pridruživanju),
- potpisivanje sporazum o pristupanju (pridruživanju),
- članstvo u EU.”³²

Potpisivanjem Sporazuma, BiH ulazi u ugovorene odnose s EU. Međutim nastanak ovog odnosa nije nešto što se podrazumijeva samo od sebe, neophodni su dodatni napori kako bi se izgradili potrebni kapaciteti. Na političkom nivou potrebno je osigurati konsenzus za reforme koje su potrebne za integraciju, a na administrativnom nivou potrebna je izgradnja kapaciteta za provođenje istih. Najznačajnije promjene dešavaju se ustvari tokom samog procesa pridruživanja, status dolazi samo kao nadogradnja, rezultat ovog procesa.

5. Fondovi Evropske unije

Fondovi EU predstavljaju značajan izvor pomoći za zemlje kandidate za članstvo u Evropsku uniju, kao i za zemlje članice EU. Pretpristupni fondovi predstavljaju značajan izvor sredstava za zemlje kandidate, te pomažu zemlji kandidatu da prilagodi svoju ekonomiju evropskim standardima. S druge strane postoje i Strukturni i Kohezijski fondovi čija su sredstva dostupna samo zemljama članicama EU.

Strukturni i Kohezijski fondovi

Strukturni i Kohezijski fondovi predstavljaju dio regionalne politike EU. Osnovni zadatak ovih fondova je da smanji razlike između bogatih i razvijenih zemalja EU i onih koje su siromašne. Pomoću ovih fondova EU nastoji promovirati socijalnu, ekonomsku i teritorijalnu koheziju.

Postoje četiri vrste struktturnih fondova:

- “1. Evropski regionalni razvojni fond (ERDF),
2. Evropski socijalni fond (ESF),
3. Finansijski Instrumenti za pomoć ribarstvu (FIFG),

³² Hadžiahmetović, A. (2011): Ekonomija Evropske unije. Sarajevo: University press & Magistrat. str. 318.

4. Evropski fondovi za usmjerenje i jamstva u poljoprivredi (EAGGF).³³

Evropski regionalni razvojni fond (ERDF) nastoji smanjiti osnovne regionalne nejednakosti u društveno i ekonomskom smislu. On doprinosi održivom razvoju i stvaranju održivih poslova.

Evropski socijalni fond (ESF) promovira vrijednosti kao što su: razvoj ljudskih resursa, borba protiv nezaposlenosti, jednakost spolova isl. Pridonosi razvoju evropskih strategija zapošljavanja.

Finansijski Instrumenti za pomoć ribarstvu (FIFG) on se brine o ribarstvu i sektoru voda, te plasiraju proizvoda iz ovog sektora.

Evropski fondovi za usmjerenje i jamstva u poljoprivredi (EAGGF) ovaj fond je zadužen za promoviranje ruralnog razvoja i poljoprivrede. Pronalaženje alternativnih izvora finasiranja za ovaj sektor sastavni je dio njihove politike.

Iako imaju jako slične ciljeve Kohezijski fond je odvoje od Strukturnih fondova. "On finansira projekte vezane uz okoliš i mrežu transevropskog transporta u državama članicama čiji je BNP ispod 90% prosjeka zajednice"³⁴ On pruža podršku projektima iz oblasti zaštite okoliša i unapređenje razvoja transportne infrastrukture.

Prepristupni fondovi EU

Kao što je već napomenuto prepristupni fondovi pružaju pomoć zemljama kandidatima za članstvo u EU, kako bi ispunile kriterije za članstvo u pogledu usklađivanja zakonodavstva i ispunjavanja obaveza koje EU od njih zahtjeva. Oni su krucijalni dio prepristupne strategije Evropske unije. Do 2007. godine državama kandidatima bila su dostupna tri fonda: PHARE; ISPA i SAPARD. Od 2007 pojavljuje se novi instrument prepristupne pomoći IPA, koji objedinjuje ova tri fonda u jednu cjelinu.

ISPA je kreirana za pomoć zemljama kandidatima "u dostizanju infrastrukturnih standarda sa standardima EU- a na dva osnovna polja:

- transport
- okoliš

Sljedeći su ciljevi programa ISPA:

- pomoć državama kandidatkinjama u dostizanju standard u okolišu EU;
- proširenje i povezivanje sustava transporta s trans – evropskim transportnim mrežama;

³³ Omondi, R. i ostali (2005): Vodič kroz fondove Evropske unije. Zagreb: Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva. str. 113.

³⁴ Ibid. str. 118.

- upoznavanja država kandidatkinja s politkom i postupcima strukturnih i kohezijskih fondova EU.^{“³⁵}

Prema tome, ovaj program je namijenjen finansiranju projekata iz područja zaštite okoliša i transporta, on je ustvari priprema za korištenje Kohezijskog fonda. Kada se radi o sektoru prometa razvijaju se ceste, željeznice, morski putevi, luke i zračne luke.

U sektoru zaštite okoliša usmjereni su na usklađivanje s direktivama EU koji zahtijevaju velika finansijska ulaganja, kao što su upravljanjem otpadom, zaštita voda, te kvalitete zraka.

SAPARD je program koji pruža pomoć na području poljoprivrede i ruralnog razvoja, te usmjeren je prema državama kandidatima za korištenje poljoprivrednog i ribarskog fonda nakon što postanu članice Evropske unije. Za razliku od drugih programa koji su namijenjeni javnom sektoru, poput na primjer PHARE i ISPA, SAPARD je program koji je namijenjen privatnom sektoru.

“Program SAPARD ima dva osnovna prioriteta: pomoći svakoj državi u provedbi *acquis communautaire* i u rješavanju prioriteta i specifičnih problema vezanih uz razvoj održivog sektora poljoprivrede i ruralnog područja”³⁶

Dakle SAPARD je usmjeren na područje: “ulaganja u poljoprivredne posjede, jačanje prerade i marketinga poljoprivrednih i ribarskih proizvoda, diversifikacija ruralnih gospodarskih djelatnosti, razvoj i jačanje ruralne infrastrukture, razvoj sela itd.”³⁷

PHARE je program koji je prvenstveno namijenjen jačanju javne administracije i izgradnje institucija koje će biti sposobne da efikasno funkcionišu u Evropskoj uniji, usklađivanje zakonodavstva zemalja kandidatkinja sa zakonima EU, kao i promocija ekonomске i socijalne kohezije. On je bio prvenstveno namijenjen za pomoć Poljskoj i Mađarskoj, a kasnije i za zemlje centralne i istočne Evrope kao i zemlje Balkan.

Korisnici sredstava PEHARE su bila tijela državne uprave, javna preduzeća i nevladin sektor. Privatna preduzeća su mogla koristiti sredstva iz ovog fonda samo preko program koji su predložile nevladine organizacije i državna tijela, a koji su zaduženi za podršku malim i srednjim preduzećima.

³⁵ Ibid. str. 143.

³⁶ Omondi, R. i ostali (2005): Vodič kroz fondove Evropske unije. Zagreb: Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva. Str. 147.

³⁷ Istra Communicating Europe (2013). Pretpriступni fondovi (ISPA, Phare, SAPARD). Pristupljeno 30.11. 2013. http://www.istra-europa.eu/pages/pretpriступни_fondovi_ispa_phare_sapard

IPA je instrument pretpriestupne pomoći IPA za razdoblje 2007- 2013, zamijenio je dotadašnje programe PHARE, ISPA i SAPARD. Osnovni zadatak ovog program je da pomogne državama kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo u EU da provedu pravne principe Evropske unije i da ih pripremi za korištenje Strukturnih fondova.

IPA ima pet osnovnih komponenti:

- “1. Pomoć u tranziciji i izgradnji institucija,
- 2. Regionalna i prekogranična saradnja,
- 3. Regionalni razvoj,
- 4. Unapređenje ljudskih resursa,
- 5. Ruralni razvoj. “³⁸

Prve dvije komponente se odnose na zemlje potencijalne kandidate, a druge tri važe samo za zemlje kandidate za članstvo u Evropsku uniju. Komponente I i II predstavljaju u biti osnovne komponente, odnosno one pomoću kojih se stvara institucionalni preduslov za početak procesa integracija, dok ostale dvije imaju socio-ekonomsku razvojnu dimenziju. Zemlje Zapadnog Balkana su imale poseban status od strane EU kada se radi o ovome program, a budžet za ove zemlje iznosio je 11.5 milijardi eura.

³⁸ Delegation of the European Union Bosnia and Herzegovina & European Union Special Representative in Bosnia and Herzegovina (2019). IPA. Pristupljeno 30.11. 2019. http://europa.ba/?page_id=517

III PROGRAMI POMOĆI TREĆIM DRŽAVAMA

Ovi programi namijenjeni su državama koje nisu članice EU, to jeste onima koje nemaju status kandidata za pristupanje Evropskoj uniji. Zemlje korisnice ovih programa će pristupiti sredstvima iz ovih programa tako što naprave projekte na osnovu kojih dobiju sredstva za realizaciju istih. Projekti se mogu raditi iz raznih oblasti kao što su kultura, obrazovanje, zaštita okoliša isl.

1. OBNOVA

Program OBNOVA (Pomoć u aktivnostima usmjerenim na povratak izbjeglica i prognanika namijenjen za područje Bosne i Hercegovine, Hrvatske, SR Jugoslavije i Makedonije).

Program OBNOVA kreiran je 1996. godine Uredbom Vijeća EU. Količina sredstava koja je predviđena za ovaj program u vremenskom razdoblju između 1996. do 2000. godine iznosi 400 miliona eura, a program je bio dostupan Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, SR Jugoslaviji i Makedoniji.

OBNOVA obuhvaća:

- obnovu infrastrukture i drugih objekata javnih ili privatnih koji su oštećeni ratnim deistvima;
- prekogranične projekte, projekte regionalne sardnje i dobrosusjedskih odnosa;
- usklađenosot demokratskih aktivnosti i civilnog društva;
- povratak izbjeglica;
- pripremu privrednog sistema za ekonomski oporavak;
- razvoj privatnog sektora, prvenstveno malog i srednjeg poduzetništva;
- jačanje kulturnih i obrazovnih ustanova, te nevladinih organizacija.

2. CARDS

CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization – Pomoć zajednici u obnovi, razvoju i stabilizaciji)

CARDS program kreiran je 2000. godine kao instrument finansijske i tehničke pomoći koji je zamjena za druge mehanizme pomoći namijenjene jugoistočnoj Evropi, čiji je osnovni cilj potpora ovim zemljama u Procesu stabilizacije i pridruživanja i provedbe obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju za one države koje su potpisale ovaj sporazum. Osnovni uvjeti za dobivanje pomoći bili su poštivanje demokratskih načela, poštovanje ljudskih prava i vladavina prava.

“Prioriteti CARDS programa bili su:

- obnova, demokratska stabilizacija i povratak izbjeglica;
- razvoj institucionalnog i zakonodavnog okvira koji će podržati demokratiju;
- vladavina prava i prava manjina, civilno društvo, nezavisnost medija i tržišnu ekonomiju;
- održivi ekonomski i socijalni razvoj;
- promocija regionalne, transnacionalne i pogranične saradnje između zemalja korisnica, između njih i država članica EU, te između njih i država kandidatkinja za članstvo u EU.³⁹

Program CARDS dijeli se na dvije komponente:

- nacionalnu i
- regionalnu

Nacionalna komponenta kreirana je za države korisnice pojedinačno. Njome se upravlja prema sistemu centralizirane/decentralizirane provedbe.

Regionalna komponenta finansira aktivnosti koje se provode u više zemalja koje koriste sredstva iz ovoga programa u onim područjima koji rezultiraju boljom i jačom saradnjom između zemalja regije. U regionalnoj strategiji identificirana su četiri prioriteta: izgradnja državnih institucija, jačanje regionalne infrastrukture, upravljanje granicama, pružanje podrške demokratskoj stabilizaciji i razvoj okoliša. Upravljanje regionalnim komponentama CARDS programa vrši se prema centralizovanom modelu, što znači da su za njegovu provedbu zadužena

³⁹ Direkcija za evropske integracije (2010). CARDS. Pristupljeno 30.11.2019.
<http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=4549&langTag=bs-BA>

središnja tijela Evopske komisije iz Bruxellesa, koja sarađuju s nacionalnim tijelima država koje koriste program CARDS.

Sredstva iz programa CARDS dodjeljuju se na osnovu projekata koje mogu kreirati isključivo i samo državna tijela i institucije. Tijelo koje dobije sredstva na osnovu projekta ima određeni perioda da ostvari aktivnosti predviđene projektom. Svi projekti u okviru programa CARDS finansirani su iz Evropskih fondova, međutim za manje potpore korisnici su morali osigurati dodatna sredstva koja iznose 20 %. Sredstva iz ovoga programa dodijeljena su samo za razrađene i odobrene projekte koje može prijaviti javni i civilni sektor države koja koristi pomoć, u skladu s pravilima natječaja Evopske komisije.

Provđba projekata iz programa CARDS trajala je do 31. decembra 2009.

IV INSTRUMENTI PRETPRISTUPNE POMOĆI

Instrumenti pretpristupne pomoći u vidu programa PHARE, ISPA, SAPARD i kasnije IPA nude veća sredstva za zemlje koje ih koriste, te su usmjereni na finansijski veće projekte od onih koje je npr. ranije nudio program CARDS. Programi PHARE, ISPA i SAPARD predstavljaju pomoć za zahtjevna područja kao što su: zaštita okoliša i promet, poljoprivreda i ruralni razvoj te jačanju institucija i administrativnih sposobnosti državne uprave.

Program pomoći IPA koristi se od 2007. godine koji u sebe integrira programe PHARE, ISPA i SAPARD. Osnovni zadatak IPA programa je pružanje pomoći zemljama korisnicama u usklađivanju nacionalnog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU i priprema ih za korištenje Strukturnih fondova i Kohezijskog fonda. Znači IPA se može implementirati do ulaska zemlje u EU, a kasnije im se otvaraju mogućnosti za korištenje sredstava iz Kohezijskog i Strukturnih fondova.

1. PHARE (Poland et Hungari –for Restructuration Economy)

Program PHARE pokrenut je 1989. godine, prvenstveno je bio namijenjen Poljskoj i Mađarskoj, a zatim i drugim tranzicijskim zemaljma istočne i srednje Evrope, za promociju višestranačke demokratije i obnovi ekonomskog sistema nakon napuštanja komunističkog režima. Od 1997. godine. preusmjeren je na pretpristupne prioritete i postao je osnovni instrument pretpristupnih strategija za države kandidatkinje.

Osnovni zadatak PHARE je da pripremi državu kandidata za članstvo u EU, odnosno da ih adaptira na pravni sistem Evropske unije, kao i korištenje Kohezijskog i Strukturnih fondova.

“Najmanje 30% sredstava namijenjeno je jačanju institucija koje su zadužene za usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnim stečevinama EU i za njihovu provedbu, uglavnom putem tzv. twinning projekta u javnoj upravi, odnosno za povezivanje i projektnu suradnju među srodnim tijelima države kandidatkinje te jedne ili više članica EU. Projekti obuhvaćaju pomoć pri usklađivanju i provedbi zakona putem direktne pomoći, obrazovnih aktivnosti, ili priprema strategije razvoja određenog sektora. Najviše, 70%, sredstava namijenjeno je ulaganju u regulativnu infrastrukturu koja je nužna za primjenu pravne stečevine EU (primjerice, nabava

specijalističke laboratorijske opreme za kontrolu kvaliteta prehrambenih namirnica, opremanje graničene veterinarske službe ili modernizacija graničnih prelaza) te za ulaganja u gospodarsku i socalnu koheziju (primjerice, za poticanje razvoja malog i srednjeg poduzetništva ili ulaganje u lokalnu infrastrukturu).⁴⁰

Korisnici sredstava iz PHARE programa bila su tijela državne uprave, nevladin sektor i javna preduzeća. Privatna preduzeća mogla su biti uključena u program PHARE tako da se uključe u realizaciju programa horizontalnog tipa koja su imala za cilj razvoj poduzetništva a koje je kreiralo državno tijelo ili nevladina organizacija za podršku malim i srednjim preduzećima i taj prijedlog uputila Evropskoj komisiji. Upravljanje programom PHARE obavlja se prema pravilu ex ante kontrole, što znači da je preneseno na tijela državne uprave koja su ovlaštena za upravljanje programom odnosno na Središnju agenciju za finansiranje i ugovaranje programa i projekata Evropske unije.

2. ISPA (*Instrument for Structural Policies for Pre – accession – Instrument za strukturne politike u prepristupnom razdoblju*)

Program ISPA je instrument pomoći koji je finansiran od strane Evropske komisije za pomoć zemljama kandidatkinjama u pripremi za pristup koji je povezan s područjem transporta i zaštite okoliša.

Osnovni zadaci programa ISPA su:

- stjecanje znanja o politici u EU i načinima korištenje prepristupnih programa,
- dostizanje standarda EU u zaštiti okoliša,
- povezivanje sa evropskim prometnim mrežama.

Znači program je namijenjen finansiranju projekata u oblasti saobraćaja i zaštite okoliša, koje služi kao priprema zemlje za korištenje Kohezijskog fonda, ali moguće je i finasiranje projekata koja su vezana za infrastrukturne projekte.

⁴⁰ Financijska teorija i praksa (2006). Marina Kesner - Škreb. Pridruženo 30.11.2019.
<http://www.ijf.hr/pojmovnik/prepristupni.htm>

Sektor zaštite okoliša

U ovom sektoru finasirani su projekti koji su usmijereni na usklađivanje direktiva EU koje zahtijevaju velika ulaganja, kao što su upravljanje otpadom, zaštita voda i kvaliteta zraka.

Sektor prometa

U sektoru prometa finasirani su projekti koji proširuju transevropsku saobraćajnu mrežu povezujući države EU s državama kandidatkinjama, nacionalne mreže međusobno kao i transevropsku s nacionalnim mrežama. Ovim projektima izgrađuju se ceste, željeznice, morski putevi i luke, te zračne luke. Projekt stvaranja transevropske mreže sadržan je u dokumentu TINA-Transport Infrastructure Needs Asesment.

Tehnička pomoć

Oko 10% sredstava na godišnjem nivou može se usmjeriti u projekte tehničke pomoći koji obuhvaćaju tehničku i dokumentacijsku primjenu infrastrukturnih projekata, pomoć i kontrola provedbe projekata i pomoć u provedbi mjera informisanja. Minimalna vrijednost projekata s kojima se može aplicirati za sredstva iznosi 5 miliona eura i potrebno je osigurati sufinasiranje u iznosu najmanje 25 %. Korisnici sredstava iz ISPA programa su trgovačka društva u državnom vlasništvu ili u posjedu jedinica lokalne i regionalne samouprave na području prometa i zaštite okoline.

3. SAPARD (engl. Special Pre – accession Assistance for Agriculture and Rural Development – Posebna prepristupna pomoć za poljoprivredu i ruralni razvoj)

Projekt SAPARD pokrenut je 1999. godine da pruži podršku u području poljoprivrede i ruralnog razvoja i za korištenje ribarskog i poljoprivrednog fonda kada država postane članica Evropske unije. Sredstvima programa sufinancirani su projekti do 75% sredstava, a ponekada čak i 100%, kada su korisnici države i javne institucije, a do 50 % kada se radi o komercijalnim projektima. Za provedbu program SAPARD odgovorna je Opća uprava za poljoprivredu pri Europskoj komisiji.⁴¹

Za razliku od prepristupnih programa ISPA i PHARE koji su namijenjeni javnom sektoru, SAPARD program mogu koristiti i tijela iz privatnog sektora.

⁴¹ Istarska županija (2009/2010). Prepristupni programi – Mogućnost za poslovnu zajednicu. Pristupljeno 30.11.2019. <http://www.istra-istria.hr/>

Iskustva korisnika ovoga programa pokazuju da su veću korist imali veći poljoprivredni proizvođači i industrije. Većina mjera fokusiran je na modernizaciju poljoprivrednih gospodarstava kako bi njihovi produkti mogli biti konkurentni na tržištu EU i to kroz mjere kao što su: zaštita potrošača, kontrola proizvodnog procesa, poboljšanje uvjeta, rada, podizanje fitosanitarnih standarda itd.

Upravljanje programom SAPARD vrši se prema modelu ex-post decentralizirane kontrole, što znači da se sva odgovornost za upravljanje finansijskim sredstvima EU prenosi na nacionalna tijela dok Evropska komisija kasnije vrši kontrolu postupka korištenja prilikom provedbe natječaja i sklapanja ugovora i vrši povrat finansijskih sredstava prema krajnjem korisniku ako je sve uredno obavljeno prilikom pripreme, odabira i provedbe projekta.

4. *IPA (Instrument for Pre – Assistance – Instrument pretpričupne pomoći koji zamjenjuje dotadašnje programe PHARE, ISPA i SAPARD)*

IPA je novi instrument pomoći za razdoblje 2007. – 2013. godine koji zamjenjuje dosadašnje programe PHARE, ISPA i SAPARD.

“IPA se sastoji od pet komponenti. Prve dvije namijenjene su svim zemljama korisnicama:

- 1) Pomoć u tranziciji i razvoju institucija – namijenjena razvoju kapaciteta institucija,
- 2) Prekogranična saradnja – podržava saradnju na granicama između zemalja kandidata / potencijalnih kandidata, kao i između zemalja kandidata / potencijalnih kandidata i zemalja članica EU.

Također, ova komponenta podržava učešće zemaljama korisnica u transnacionalnim programima.

Ostale tri komponente su namijenjene isključivo zemljama kandidatima:

- 1) Regionalni razvoj – namijenjen za finasiranje investicija i tehničke pomoći u vezi s oblastima kao što su transport, životna sredina i ekonomski razvoj,
- 2) Razvoj ljudskih resursa – komponenta usmjerena na jačanje ljudskog kapitala i borbu protiv socijalne isključenosti,

- 3) Ruralni razvoj – komponenta namijenjena za pripremu za zajedničku poljoprivrednu politiku“⁴²

1. Pomoć u tranziciji i razvoju institucija

Prva komponenta IPA programa podržava aktivnosti usmjerene na izgradnju i jačanje institucionalnog okvira vezanog uz usvajanje i provedbu pravne stečevine Evropske unije. Oni koji mogu koristiti ovu komponentu su državna tijela i nevladine organizacije, tijela državne uprave, poslovna zajednica i druga neprofitna tijela.

2. Prekogranična saradnja

Ova komponenta pruža podršku programima koji se odnose na prekograničnu saradnju između zemlje kandidata i susjednih zemalja članica, kao i zemalja potencijalnih kandidata.

Osnovni prioriteti IPA komponente II su:

- poticanje prekogranične saradnje
- razvoj okoliša
- poboljšanje suživota na vanjskim granicama Evropske unije
- poboljšanje uslova života u graničnim područjima
- izgradnja kapaciteta lokalnih, regionalnih i nacionalnih institucija za provođenje EU programa.

Jedna od posebnosti ove komponente je da predlagatelji projekata moraju biti neprofitna pravna lica i mogu pripadati sljedećim kategorijama: udruge, ustanove, zaklade, gospodarske komore, tijela lokalne i regionalne vlasti, poljoprivredne udruge i zadruge, regionalne razvojne agencije, ekonomski centri i ostale udruge za podršku poslovnom sektoru. Oni koji prijave projekt imaju obavezu da ga sufinciraju s 15 % vlastitih sredstava i trebaju imati barem jednog prekograničnog partnera. Projekti moraju imati pozitivan uticaj s obje strane granice.

3. Regionalni razvoj

IPA komponenta III podržava infrastrukturne projekte u području zaštite okoline i transporta, ali i programe promoviranja regionalnog razvoja. Pravo korištenja sredstava iz ove komponente imaju samom države sa statusom kandidata za članstvo u EU i to nakon usvajanja strateških dokumenata i decentralizacije sistema upravljanja.

⁴² Direkcija za evropske integracije (2010). Instrument prepristupne pomoći – IPA. Pristupljeno 30.11.2019. <http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=6123&langTag=bs-BA>

“Implementacija finansijske pomoći se odvija putem zasebnih operativnih programa za sektor transporta, okoliša i regionalne konkurentnosti.”⁴³

Korisnici ovih programa su tijela državne uprave na svim nivoima vlast, javne i obrazovne ustanove i poslovna zajednica.

4.Razvoj ljudskih potencijala

IPA komponenta IV usmjerena je na poticanje zapošljavanja, obrazovanja i socijalnog uključivanja. Osnovni prioritet ove komponente odnosi se na poboljšanje zapošljavanja i uključivanja u tržište rada, poboljšanje socijalnog uključivanja osoba kojima je otežan pristup tržištu rada, kao i unapređenje ljudskog kapitala. Ova komponenta je ustvari preteča Evropskog Socijalnog Fonda. Korisnici sredstava ove komponente mogu biti: javne ustanove, tijela državne uprave, socijalni partneri i nevladine organizacije.

5.Ruralni razvoj

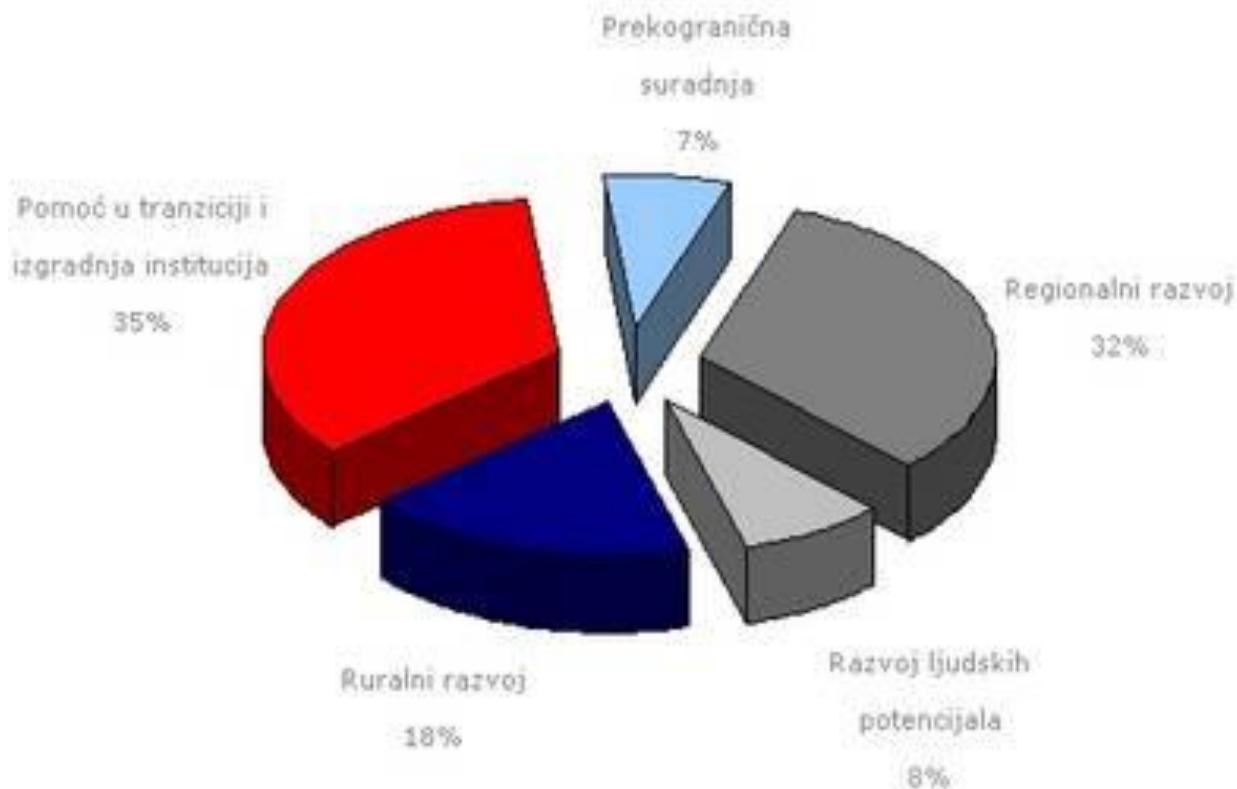
Ova komponenta predstavlja nastavak programa SAPARD i podijeljena je na tri prioriteta:

1. poboljšanje tržišne efikasnosti i provedba standard Evropske unije;
2. pripremne aktivnosti za provedbu poljoprivredno okolišnih mjera i lokalna strategija za ruralni razvoj;
3. razvoj ruralne privrede.

Korisnici ove komponente su jedinice lokalne samouprave, poljoprivredna gospodarstava i druga fizička i pravna lica.

⁴³ Direkcija za Evropske integracije (2012). IPA II i IPA IV. Pristupljeno 7.12.2019.
http://www.dei.gov.ba/dei/direkcija/sektor_koordinacija/IPA_programi/ipa3/default.aspx?ID=10511&langTag=bs-BA

Grafikon 1. Raspodjela IPA programa po sastavnicama u postotcima

Izvor: AZARI agencija za ruralni razvoj (2019). IPA Instrument za prepristupnu pomoć.

Pristupljeno 7. 12. 2019. <http://www.azrri.hr/index.php?id=84>

Kao što se može vidjeti na grafikonu najviše sredstava bit će investirano u komponente za pomoć u tranziciji i izgradnji sistema i komponente regionalnog razvoja dok će za Prekograničnu saradnju i komponentu Razvoj ljudskih potencijala biti izdvojeno najmanje. Evropska unija nudi priliku za pomoć, ali nacionalne institucije i društvo glavni su akteri učinkovite iskoristivosti sredstava koje EU nudi iz ovih programa. Kako bi se uspješno iskoristili resursi od država se očekuje mobilizacija svih zainteresovanih organizacija, nevladinih ustanova, škola i pojedinaca koji učestvuju u provedbi IPA programa.

“Partnerstvo i suradnja većih i manjih organizacija iz različitih regija, ali i njihova još bolja povezanost s lokalnim i regionalnim vlastima te poslovnim sektorom preduvjet je za učinkovito korištenje fondova EU koje će generirati društveni i gospodarski razvoj.“⁴⁴

⁴⁴ Evropski fondovi za organizaciju civilnog društva u Hrvatskoj (2010): Zbornik uspješno provedenih projekata financiranih sredstvima Evropske unije. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske Ured za udruge. str. 4.

V KORIŠTENJE SREDSTAVA EVROPSKIH FONDOVA U BOSNI I HERCEGOVINI I REPUBLICI HRVATSKOJ

1. Iskorištenost sredstava iz fondova OBNOVA i CARDS

Bosna i Hercegovina je koristila programe pomoći od strane EU u jednom dužem vremenskom periodu. Time se ostvarila prilika Bosni i Hercegovini da ostvari svoje ciljeve i da jednog dana postane punopravna članica EU. Raniji projekti od strane EU bili su usmjereni prvo bitno na izgradnju fizičke infrastrukture i povratku izbjeglica, dok s uvođenjem programa CARDS fokus pažnje pomjera se na razvoj institucionalnih kapaciteta i na ekonomski razvoj BiH. Program CARDS je od 2001. do 2006. godine bio glavni program podrške EU za BiH.

Iz programa CARDS je na nacionalnom nivou izdvojeno 503. miliona eura, a na regionalnom nivou 280 miliona eura. Za podršku policijskoj misiji EU (EUPEN), izdvojeno je 80 miliona, a za ured OHR i Ured specijalnog predstavnika EU (EUSR) bilo je predviđeno 119 miliona eura. Za mikrofinansijsku pomoć (krediti i grantovi) u periodu od 2003. godine do 2005. godine izdvojeno je 60 miliona eura:⁴⁵

Kada se radi o Republici Hrvatskoj, oni su kroz program OBNOVA u razdoblju od 1996. do 2000. godine primili više od 60 milona eura, a najviše sredstava utrošeno je u područja zahvaćena ratom. Ukupna alokacija za RH u okviru nacionalne komponente programa CARDS u periodu od 2001. do 2004. godine iznosi 262 milona eura, dok ukupna alokacija u okviru regionalne komponente iznosi 179,6 miliona eura u razdoblju 2001. do 2006. godine. Ukupna iskorištenost CARDS programa iznosi preko 95 %:⁴⁶

⁴⁵ VIII Međunarodni simpozij Neum 2007 Reforme u BiH put ka Evropskim integracijama (2007). Zbornik radova. Sarajevo: Revicon.

⁴⁶ Republika Hrvatska Ministarstvo finansija (2011). Pregled provedbe i mogućnosti u korištenju prepristupnih programa Evropske Unije u Republici Hrvatskoj. Pristupljeno 7.12.2019.

http://www.mzss.hr/content/download/6325/48610/file/BROSURA_Pregled provedbe i mogu%C4%87nosti u ko%ri%C5%A1tenju prepristupnih programa Evropske Unije u Republici Hrvatskoj.pdf.

2. Iskorištenost sredstava iz PHARE fonda

Republici Hrvatskoj u sklopu programa PHARE u periodu od 2005. i 2006. godine dodijeljeno je ukupno 167 miliona eura. Evropska komisija je u okviru nacionalnog programa PHARE za 2005. godinu dodijelila pomoć za finasiranje 23. projekta. Zbog promjene projekata finansiranja u okviru nacionalnog programa 2006 sredstva su smanjena za 0,06 miliona eura.

Za program PHARE 2005 sredstava u iznosu od 15,5 miliona eura bila su namijenjena za finansiranje pogranične saradnje između Hrvatske, Slovenije i Mađarske u iznosu od 3 miliona eura, prekogranične saradnje između Hrvatske i Italije u iznosu od 3 miliona, 3 miliona je bilo predviđeno za sudjelovanje u međudržavnim i horizontalnim programima i programima nuklearne sigurnosti, 1,2 miliona eura za TAIEX instrument za tehničku pomoć i izmjenu podataka i na kraju 2,3 miliona eura za administrativne troškove Evropske komisije:⁴⁷

3. Iskorištenost sredstava iz ISPA fonda

Stjecanjem statusa kandidata za pridruživanje EU sredstava iz program ISPA postala su dostupna za Republiku Hrvatsku i to u iznosu od 60 miliona eura za razdoblje 2005. – 2006. godine.

Za razliku od svih drugih programa EU, ISPA se u slučaju Hrvatske programira za dvije godine odjednom, jedan od razloga je niska alokacija za velike infrastrukturne projekte a drugi razlog je što je 2007. godine počeo drugi program IPA koji objedinjuje sve ranije programe u jednu cjelinu. Hrvatska je 2007. godine počela s provedbom prvih projekta iz ISPA program. Iako je započeo novi program IPA 2007, započeti projekti ISPA programa su se nesmetano provodili do kraja 2010. godine. Ukupna iskorištenost ISPA programa je 94, 91%:⁴⁸

⁴⁷ Republika Hrvatska Ministarstvo finansija (2019). Odobrena sredstva. Pristupljeno 7.12. 2019.

<http://www.mfin.hr/hr/odobrena-sredstva>

⁴⁸ Ibid.

4. Iskorištenost sredstava iz SAPARD fonda

Hrvatskoj je u sklopu programa SAPARD u 2006. godini odobreno 25 miliona eura. Krajnjim korisnicima program isplaćena su sredstva u iznosu od 11, 63 miliona eura:⁴⁹

Tokom provedbe SAPARD-a provedena su četiri natječaja za dodjelu sredstava, a ukopno su isplaćena sredstva za 37 projekata. Najmanji postotak ugovorenih sredstava je u programu SAPARD i iznosi 61, 70 %. Bez obzira na nešto niža sredstva iz ovog fonda Republika Hrvatska je ostvarila bolji postotak iskorištenosti sredstava od većine bivših kandidatkinja, koje su dobine status članice u proširenju EU u periodu od 2004. do 2007. godine, u kojima je taj postotak rijetko prelazio 80%:⁵⁰

5. Iskorištenost sredstava iz IPA fonda

Finansijska pomoć iz IPA fondova namijenjena Bosni i Hercegovini u periodu od 2007. do 2013. godine ukopno je iznosila 624.802.360,00 eura za pomoć u tranziciji i izgradnji institucija, te 33.698.878,00 eura za razvoj prekogranične saradnje. Sredstva koja su namijenjena zemljama kandidatima su mnogo veća od onih koja su bila dostupna Bosni i Hercegovini. U periodu od 2007-2013. godine, BiH je omogućeno korištenje oko 266 miliona ovih sredstava, a za 2010-2013. godinu 434,1 miliona eura:⁵¹

Za sektor javne uprave EU je sistemu upravljanja ljudskim resursima osigurala iznos od 500.000 za potrebe obučavanja državnih službenika. Kada se radi o sektoru pravde i unutrašnjih poslova urađena je obnova državnog zatvora s najvišim stepenom sigurnosti u vrijednosti od 38 miliona eura, od čega je EU obezbijedila 9,1 miliona eura. Finansirani su projekti izgradnje građanskog društva kako bi bili sposobljeni da učestvuju u dijalogu o javnim politikama. Za ovaj projekt izdvojeno je 1,5 miliona eura. Za ekonomski razvoj izdvojeno je 10,3 miliona eura, za projekte izgradnje malih i srednjih preduzeća, izgradnje kapaciteta u turističkoj industriji. Kada se radi o usklađivanju domaćeg zakonodavstva s pravnim stečevinama EU urađeni su pomaci u

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Dabar digitalna akademска arhiva i repozitorij (2015). Primjena pretpristupnih fondova EU u poljoprivredi Brodsko-Posavske županije (diplomski rad). Pristupljeno 8.12.2019.

<https://repositorij.fazos.hr/islandora/object/pf0s%3A381/datastream/PDF/view>

⁵¹ Direkcija za Evropske integracije (2012). Ugovoreno 73% projekata iz IPA 2007 - 2010. Pristupljeno 8.12.2019. http://www.dei.gov.ba/dei/media_servis/vijesti/default.aspx?id=10423&langTag=en-US

oblasti poljoprivrede u smislu njezine konkurentnosti i dinamičnosti, u pogledu sigurnosti hrane i hrane za životinje. Nadalje, pomažu u uspostavi informativnih struktura u oblasti poljoprivrede u skladu s EU standardima. U ove projekte uloženo je 3,5 miliona eura:⁵²

Kada se radi o Republici Hrvatskoj do 2014. godine od svih pretpriступних programa stavljeno im je na raspolaganje 1,12 milijardi eura od čega je ugovoren ukupno 823 miliona eura ili 73,12%. Kada se radi o IPA programu koji se provodi od 2007. godine od ukopno 823 miliona eura koji su bili na raspolaganju ugovoren je 556. miliona eura ili 67,5%:⁵³

⁵² Ibid.

⁵³ Jutarnji list (2017). Hrvatska na dnu Europe. Pristupljeno 8.12.2019. <https://www.jutarnji.hr/biznis/financije-i-trzista/hrvatska-na-dnu-europe-doprinos-koristenja-eu-fondova-gospodarskom-rastu-do-sada-je-bio-gotovo-ravan-nuli/6847263/>

VI INSTRUMENTI KOHEZIJSKE POLITIKE

Strukturni i Kohezijski fond Evropske unije su dio Kohezijske politike EU. Osnovni cilj ove politike jeste ostvariti ekonomsku i društvenu koheziju odnosno ravnomjeran razvoj unutar EU.

“Implementacija regionalne politike EU odvija se posredstvom finansijskih instrumenata. U tekućoj finansijskoj perspektivi reduciran je broj instrumenata za koheziju na tri:

- Evropski socijalni fond – ESF,
- Evropski fond za regionalni razvoj – ERDF,
- Kohezijski fond – CF.”⁵⁴

Ovi fondovi služe zemljama članicama Evropske unije koje imaju potrebu za dodatnim ulaganjima u ekonomski i društveni razvoj svoje zemlje. Zemlje imaju pravo na korištenje ovih sredstava tek onda kada postanu punopravna članica Evropske unije. Iz struktarnih se fondova dakle finansiraju razvojni projekti koji doprinose smanjenju razlika između razvijenih i nerazvijenih dijelova EU kao i promociju konkurentnosti evropskog društva i ekonomije. Raspodjela Struktarnih instrumenata između država članica temelji se na sljedećim kriterijima: nacionalni bruto domaći proizvod (BDP), stopa nezaposlenosti, regionalni BDP i stanovništvo.

⁵⁴ Hadžiahmetović, A. (2011): Ekonomija Evropske unije. Sarajevo: University press & Magistrat. str. 218.

Fotografija 1: Europski strukturni i investicijski fondovi

Izvor: Ekovjesnik Portal za održivi razvoj i uspešnu zajednicu (2017). Šta su EU fondovi i čemu služe. Pristupljeno 9. 12. 2019. <https://www.ekovjesnik.hr/clanak/61/sto-su-eu-fondovi-i-cemu-sluze>

1. Strukturni fond

Kao što je već pomenuto strukturni instrumenti su: Evropski socijalni fond (European Social Fund, ESF) i Evropski fond za regionalni razvoj (European Regional Development Fund, ERDF).

Evropski socijalni fond (eng. ESF) ima za cilj da smanji razlike u životnom standardu i blagostanju u državama članicama EU i njihovih regija, te da se time postigne promicanje ekonomske i socijalne kohezije. Najvažniji cilj je promocija zapošljavanja u EU, te pomoći evropskim kompanijama i radnoj snazi u što uspešnijem nošenju s globalnim izazovima.⁵⁵

Sredstva iz ovog fonda se dijele u cijeloj uniji i u svim regijama, pogotovo u onima gdje je ekonomski razvoj usporen. Podizanje kvaliteta života EU građana na jedan viši nivo omogućilo im je stjecanje novih radnih vještina i mogućnost za bolje zapošljavanje.⁵⁶

Mjere koje finansira ESF poboljšavaju nacionalne politike zapošljavanja i njihov zajednički okvir podrške, tako da države članice određuju najbolje načine u kojima će sredstva iz ovoga fonda poboljšati nacionalno zapošljavanje i politike ljudskih resursa u skladu s interesima evropske strategije zapošljavanja.

Države članice mogu odlučivati o svojim prioritetima, a jedini uslov je da moraju promovirati aktivnosti u sljedećih pet politika:⁵⁷

1. razvoj i promocija aktivnog tržišta za borbu protiv nezaposlenosti, prevencija nezaposlenosti, pomoći nezaposlenim na tržištu rada i podrška uključenju mlađih ljudi na tržište, kao i osobama koje se vraćaju na tržište rada nakon duge pauze;
2. promocija društvene uključenosti i jednakih mogućnosti za sve koji se uključuju na tržište rada;
3. razvoj obrazovanja, osposobljavanje i savjetodavnog sistema kao dijela politike cjeloživotnog obrazovanja, kako bi se povećala mogućnost zapošljavanja, te mobilnost i uključivanje u tržište rada;
4. poboljšanje sistema koji promovira osposobljavanje radne snage, potiče inovativnost i prilagodljivost u organizaciji rada i podržava stvaranje novih radnih mjesto;

⁵⁵ ESF Učinkoviti ljudski potencijali (2019). Evropski socijalni fond. Pristupljeno 8.12.2019. <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/>

⁵⁶ Eurospki-fondovi.eu (2019). Evropski socijalni fond. Pristupljeno 8.12.2019. <http://europski-fondovi.eu/program/europski-socijalni-fond>

⁵⁷ Eurospki-fondovi.eu (2013). Evropski socijalni fond ulaganje u ljudе. Pristupljeno 8.12.2019. http://www.europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/esf-leaflet-investing-in-people_hr.pdf

5. promocija boljeg pristupa i sudjelovanja žena na tržištu rada, te smanjena vertikalna i horizontalna segregacija na tržištu rada temeljena na spolu.

Svake godine ovaj fond pomaže 10 miliona ljudi da pronađu posao ili poboljšaju svoje vještine kako bi lakše pronašli posao u budućnosti. U vremenskom razdoblju 2014.-2020. godine, ESF će osigurati 80 milijardi eura na temelju trenutačnih ciljeva:⁵⁸

Evropski fond za regionalni razvoj (eng. ERDF) ima za cilj jačanje ekonomske i socijalne kohezije, kao i smanjivanja razlika u razvoju između regija unutar Evropske unije. Usmjeren je na infrastrukturne investicije, proizvodne investicije koje imaju za cilj otvaranje radnih mesta, razvoj na lokalnom nivou i razvoj malih i srednjih preduzeća. Evropskim fondom za regionalni razvoj upravlja Opća uprava za regionalnu politiku:⁵⁹

Pomoć iz ovog fonda namijenjena je za statističke prostorne jedinice prema EU klasifikaciji koje se nazivaju NUTS regije. U okviru kohezijske politike Evropske unije te regije služe kako bi se utvrdio nivo i vrsta pomoći kojom EU finansira kohezijsku politiku, odnosno razvojne aktivnosti država EU u skladu sa strateškim smjernicama donesenim na nivou Evropske unije:⁶⁰

“ERDF usmjerava svoja ulaganja u nekoliko ključnih prioritetnih područja. To je poznato kao “tematska koncentracija”:

- Inovacije i istraživanja;
- Digitalni programi;
- Podrška za male i srednje poduzetnike (SME);
- Ekonomija s niskim misijama ugljika.”⁶¹

Resursi koji se dodjeljuju iz ovog fonda ovise o karakteru regija, u razvijenim regijama najmanje 80% sredstava mora biti usmjereni na najmanje od dva gore navedena prioriteta, u tranzicijskim regijama fokus je za 60 % sredstava, a u manje razvijenim regijama 50%. ERDF posebnu pažnju poklanja na teritorijalne karakteristike regije. Djelovanje ovog fonda oblikovano

⁵⁸ Evropska komisija (2019). Evropski socijalni fond (ESF). Pristupljeno 8.12.2019.
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=325&langId=hr>

⁵⁹ Direkcija za Evropske integracije (2010). Evropski fond za regionalni razvoj. Pristupljeno 8.12.2019.
<http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=5908&langTag=en-US>

⁶⁰ Evropski parlament (2019). Zajedničko razvrstavanje prostornih jedinica za statistiku (NUTS). Pristupljeno 8.12.2019. <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/99/zajednicko-razvrstavanje-prostornih-jedinica-za-statistiku-nuts>

⁶¹ Evropska komisija (2019). Evropski fond za regionalni razvoj. Pristupljeno 9.12.2019.
http://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/hr/funding/erdf/

je tako da smanji ekonomске, ekološke i socijalne probleme u urbanim područjima, najmanje 5% resursa ide u ovu svrhu:⁶²

Korisnici sredstava iz ovog fonda mogu biti:⁶³

- istraživački centri, lokalne i regionalne vlasti, škole, korporacije, univerziteti, državna uprava, mala i srednja preduzeća;
- javna tijela, određene organizacije privatnog sektora, nevladine organizacije i volonterske organizacije;
- strane firme sa sjedištem u regiji koja je pokrivena određenim programom pod uslovom da zadovoljava evropska pravila javne nabavke.

Za vremensko razdoblje 2014. – 2020. godine predviđen je budžet za ovaj fond u iznosu od 183,3 milijardi eura. A najmanje 50% sredstava u ovom razdoblju morat će se odvojiti za energetsku učinkovitost i obnovljive izvore energije, inovacije i podršku malim i srednjim preduzećima:⁶⁴

⁶² Europska komisija (2019). Europski fond za regionalni razvoj. Pristupljeno 9.12.2019.
https://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/hr/funding/erdf/

⁶³ FOI Centar za međunarodne projekte (2016). Europski fond za regionalni razvoj. Pristupljeno 9.12.2019.
<https://projekti.hr/hr/program-financiranja/europski-fond-za-regionalni-razvoj>

⁶⁴ Eur-Lex Access to European Union law (2014). Europski fond za regionalni razvoj (2014.-2020.). Pristupljeno 9.12.2019. https://eur-lex.europa.eu/summary/HR/2602_3

2. Kohezijski fond

“Ugovorom iz Maastrichta osnovan je i Kohezijski fond (1993. godina) kao posebni fond solidarnosti namijenjen finansiranju mjera za zaštitu okoliša i onih oblasti infrastrukture u zemlji čiji je GDP p/c niži od 90% EU projekta.“⁶⁵

Za razliku od Strukturnih fondova, Kohezijski fond funkcioniše samo na nacionalnoj, a ne na regionalnoj razini. Iz njegovih sredstava finasira se 85% troškova većih infrastrukturnih projekata u području zaštite okoline i saobraćaja. Kada se radi o zaštiti okoliša prednost se daje snadbjevanju pitkom vodom, pročišćavanju otpadnih voda i zbrinjavanju čvrstog otpada. Iz ovog se fonda finasira i kontrola erozije tla, mjere za očuvanje prirode te pošumljavanje. Kada je riječ o saobraćaju, finansiranje je bazirano na projekte razvoja saobraćajne infrastrukture koja je definisana kao trans-europske saobraćajne mreže.⁶⁶

Nova kohezijska politika EU se odnosi za razdoblje od 2012. – 2020. godine i s njom se uvode jednostavnija zajednička pravila te pridaje se više pažnje ishodima i rezultatima. Budžet od 351,8 milijardi eura posebno je fokusiran na 11 tematskih ciljeva za pomoć ispunjavanju ciljeva strategije Europa 2020:⁶⁷

Tematski ciljevi za poticanje rasta u razdoblju 2014. – 2020. su:⁶⁸

1. jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija;
2. poboljšanje pristupa informacijama i komunikacijskim tehnologijama te njihovo korištenje i kvaliteta;
3. poboljšanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća;
4. poboljšanje prelaza na gospodarstvo s malim udjelom ugljika;
5. promocija prilagodbe na klimatske promjene;
6. očuvanje i zaštita okoline i poboljšanje učinkovitosti resursa;
7. promocija održivog saobraćaja i poboljšanje mrežne infrastrukture;
8. promocija kvalitetnog zapošljavanja i podržavanje pokretljivosti radne snage;
9. promocija društvene uključenosti te borba protiv siromaštva;

⁶⁵ Hadžiahmetović, A. (2011): Ekonomija Evropske unije. Sarajevo: University press & Magistrat. str. 212.

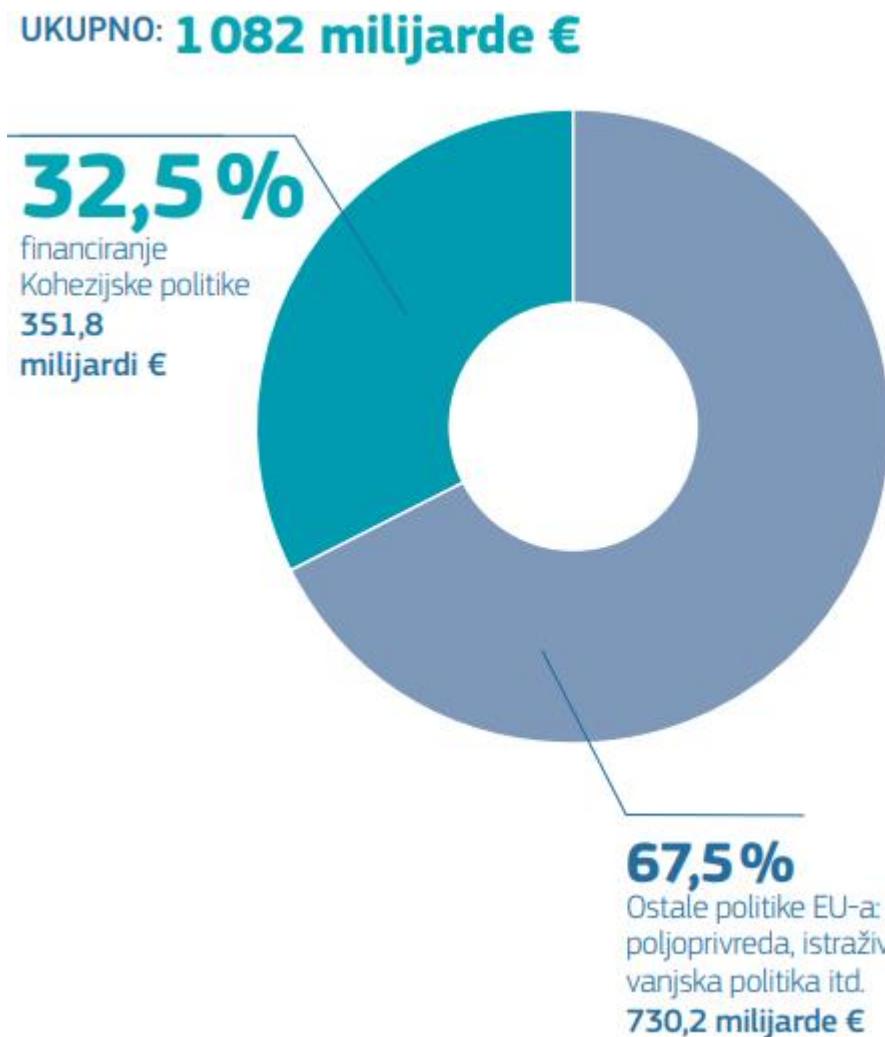
⁶⁶ Enterprise europe networ (2019). Kohezijski fond. Pristupljeno 9.12.2019. <http://www.een.hr/hr/kohezijski-fond>

⁶⁷ Europska komisija (2014). Uvod u kohezijsku politiku EU-u za razdoblje 2014.-2020. Pristupljeno 9.12.2019. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/basic/basic_2014_hr.pdf

⁶⁸ Ibid.

10. ulaganje u obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje;
11. poboljšanje učinkovitosti javne uprave.

Grafikon 2. Ukupni proračun EU za razdoblje 2014. – 2020.

Izvor: Europska komisija (2014). Uvod u kohezijsku politiku EU - a za razdoblje 2014 – 2020.

Pristupljeno 9. 12. 2019.

https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/basic/basic_2014_hr.pdf

Kao što je već pomenuto za kohezijsku politiku za razdoblje 2014.- 2020. odvojeno je 351,8 milijardi eura, što predstavlja skoro trećinu ukupnog budžeta EU. Većina sredstava je koncentrirana na manje razvijene regije i države kako bi im pomoglo da sustignu one razvijene, te da se umanjuje ekonomske, socijalne i teritorijalne nejednakosti.

VII ISKUSTVA BOSNE I HERCEGOVINE I REPUBLIKE HRVATSKE U KORIŠTENJU PRETPRISTUPNIH FONDOVA

1. Bosna i Hercegovina

1.1 Uvod

Jedan od najvažnijih koraka na putu ulaska BiH u Evropsku uniju jeste potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Tokom prelaznog perioda potrebno je da BiH približi svoju zakonsku regulativu najvažnijim pravilima unutrašnjeg tržišta EU. Ovaj proces zahtjeva značajne promjene u pravnom poretku zemlje članice. Ulazak Hrvatske u EU ima veliki utjecaj na situaciju u regiji što otvara nove mogućnosti za zemlje Zapadnog Balkana, ali to donosi nova pitanja u vezi sposobnosti BiH da se prilagodi novonastalim promjenama u okruženju. Ovo je prilika da BiH pokrene unutrašnje reforme i da brže savlada sve poteškoće na putu ulaska u EU. Za sve ovo neophodne su institucionalne reforme radi usklađivanja sa standardima EU-e, potrebno je jačanje regionalne povezanosti kroz uključenje u programe EU i time pripremanja svih zemalja u regiji za pristupanje "evropskoj porodici".

1.2 Ekonomski izazovi

Ekonomski razvoj predstavlja jedan od najvažnijih ciljeva za BiH zbog kojeg bi pristupila EU. Da bi se ovaj cilj ostvario članstvo u Uniji zahtjeva postojanje funkcionalne tržišne ekonomije i sposobnost sa suočavanjem s konkretnim izazovima i tržišnim snagama u Uniji.

Osnvni ciljevi za razvoj tržišnog i privrednog sistema BiH ubrajaju se:

- donošenje novog i poboljšanje postojećeg pravnog okvira za akreditaciju, certificiranje, standardizaciju i mjeriteljstvo proizvoda;
- stvaranje pravne osnove za postupak ocjenjivanja usklađenosti i osiguranje kontinuiranog napretka u usvajanju evropskih standarda;
- smanjiti nivoa fragmentiranosti tržišta radne snage u BiH, povećati njihovu mobilnost te usklađenost zakonskih okvira sa zahtjevima;
- razvoj i prilagodba transportnog sistema zahtjevima i potrebama članstva u EU;

- razvoj sistema za nesmetan ulazak stranih investicija i povećanje sigurnosti ulaganja; – razvoj i unapređenje poslovnog okruženja;
- borba protiv sive ekonomije, reguliranje uloge države u tržišnim aktivnostima i kontroli tržišta.

Vladavina prva u BiH se ocjenjuje slabom, a sudstvo nije efikasno, podložno je opstrukciji stranaka i nedovoljno pokriva trgovačke aktivnosti. Poslovnom okruženju u BiH najviše šteti loša vladavina prava, korupcija i nepouzdana provedba ugovora.

Jedan od važnih ekonomskih izazova jeste razvoj kapaciteta za efikasno korištenje IPA sredstava, a da bi se to realizovalo potrebno je napraviti određene aktivnosti. To se prije svega odnosi na pripremu projekata u pojedinim oblastima i utvrđivanje mogućih rizika, te analiza postojećeg nivoa sposobnosti institucija za alokaciju sredstava. Potrebno je poboljšati višegodišnje razvojne strategije koje će koje će upravljati ekonomске aktivnosti na poboljšanju zaposlenosti i unapređenju ljudskih resursa. IPA sredstva treba koristiti za jačanje vlastitih institucija kako bi se država osposobila za korištenje svojih resursa da bi se postigao ekonomski razvoj i rast.

Mala i srednja preduzeća smatraju se nosiocem privrednog razvoja jedne države, pa je zato na njihovom razvoju potrebno posebno raditi. U BiH za ovo ima mnogo prepreka, najviše zbog složene državne strukture. Da bi se mala i srednja preduzeća uključila u proces finasiranja projekata iz sredstava IPA fondova potrebno je:⁶⁹

- pojednostaviti regulatorni okvir za poduzetništvo uz smanjenje troškova osnivanja i vremena registracije poduzeća;
- planska podrška razvoju poduzetništva kroz ulaganja države u istraživačke projekte, poticanje saradnje između univerziteta, istraživačkih institucija i samih privrednik te jačanje njihovih tehnoloških kapaciteta;
- razvoj obrazovanja i usavršavanja poduzetnika po modelu cjeloživotnog učenja;
- razvoj garancijski fondova koje bi kreirala država, razvoj fonda različitog kapitala s ciljem razvoja poduzetničkih aktivnosti.

⁶⁹ CROSBi Hrvatska znanstvena bibliografija (2012). Savremeni ekonomski i institucionalni izazovi BiH na putu u EU integracije: Korištenje prepristupnih fondova EU u funkciji generisanja endogenog rasta u kontekstu iskustava Hrvatske i Srbije. Pristupljeno 14.12. 2019.

<https://www.google.com/search?q=hasangi%C4%87+emina+savremeni+institucionalni+izazovi+i+ekonomski+izazi&oq=h&aqs=chrome.1.69i57j69i5913j69i60l3.11776j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

Kada se radi o oblasti energetike, BiH je preuzela određene obaveze i u ovome području (plin, životna sredina, obnovljivi izvori energije, električna energija, energetska efikasnost). Problemi koji se javljaju u ovome području uzrokovani su kompleksnim državnim uređenjem BiH, a odnose se na činjenicu da je BiH jedna od rijetkih zemalja koja nema dobro urađenu državnu strategiju u ovome području.

U budućem periodu, osnovni ciljevi trebaju biti razvoj malih i samoodrživih sistema koji se temelje na:

- projektima uštede energije;
- projektima energetske održivosti;
- korištenje prirodnih potencijala za razvoj projekata iz oblasti mikroekonomije (mikroelektrane).

Ovi aspekti bi trebali biti osnova za djelovanje i finansiranje institucija EU, a njihov osnovni zadatak je poticanje razvoja sektora malih i srednjih preduzeća, te iskorištavanje vlastitih prirodnih potencijala, porast zapošljavanja a naglaskom na samozapošljavanje.

I u oblasti turizma BiH ima velike mogućnosti za napredovanje, prirodna bogastva, bogata historija, klimatske raznolikosti, multireligijska raznolikost i mnoštvo drugih elemenata predstavljaju dobru osnovu za razvoj turizma. Svjetsko vijeće za putovanje i turizam (WTTC) predviđa da bi zarada od međunarodnih posjeta i turizma mogla ostvariti 15% izvoza iz BiH do 2019. godine.

Da bi se ovo i dogodilo potrebno je ukloniti probleme koji postoje u ovoj oblasti, a neki od njih su:⁷⁰

- nepotpuna i nejasna državna strategija u oblasti turizma;
- nepostojanje razvojne politike za sektor turizma u okviru lokalne samouprave;
- neadekvatno upravljanje turističkim lokacijama;
- nedostatak međunarodnih standard i certifikata u ovoj oblasti;
- održavanje urbanih i ruralnih sredina, te upravljanje otpadom;
- slabe veze s međunarodnim tržistem;
- loša globalna slika o BiH i nedostatak marketinga zemlje.

U kreiranje strategije iz oblasti turizma treba se fokusirati na nekoliko važnih segmenata.

⁷⁰ Ibid.

Strateški ciljevi u ovoj oblasti su:⁷¹

- razvoj konkurentnosti na globalnom i regionalnom tržištu;
- okončanje procesa privatizacije hotela, razvoj infrastrukture u oblasti turizma, poštovanje ekoloških standarda i dugoročno vrednovanje turističkih potencijala;
- edukacija svih zaposlenih u oblasti turizma;
- definiranje regionalne turističke strategije.

Finansiranje pomoći u oblasti turizma trebala bi biti bazirana na navedena područja. Razvoj turizma u BiH mora se koncentrisati na razvoj regije i regionalnih centara EU, te njihovom uklapanju u turistički potencijal BiH.

Kada je u pitanju poljoprivreda i ruralni razvoj, postoji potreba za jačanjem administrativnih kapaciteta, te saradnju između relevantnih institucija. Razvoj u oblasti poljoprivrede zahtjeva uzimanje u obzir više elemenata, od kojih su stepen razvijenosti društva, prirodni uslovi za razvoj poljoprivrede, kao i postojećeg stava o značaju i ulozi poljoprivrede za ekonomski razvoj. Da bi razvoj u ovoj oblasti bio moguć potrebno je usvojiti strategiju kojom će se razvoj poljoprivrede usmjeriti ka smanjenu vanjskotrgovinskog deficit. Kako je Hrvatska ušla u EU, nastupile su i posljedice za poljoprivredni razvoj BiH, budući da je Hrvatska najznačajniji vanjskotrgovinski partner BiH, tako da će biti otežan plasman proizvoda u EU zbog strogih fitosanitarnih standarda na tržištu EU.

Osnovni problem koji se pojavljuju u ovoj oblasti su:⁷²

- neefikasna administracija i loša usklađenost propisa za oblast poljoprivrede;
- slabe mogućnosti finansiranja ruralnog razvoja;
- loša regionalna strategija razvoja poljoprivrede;
- razvoj sistema informisanja u oblasti poljoprivrede i razvoj institucija za poslove planiranja i usklađenje planskih aktivnosti;
- slabi tehnološki kapaciteti za snažnije razvojne akcije, te loša educiranost za kreiranje i implementaciju projekata;
- dosta visok nivo neobrađenih površina i prekomjerna ovisnost o uvozu hrane.

Razvojni ciljevi u sektoru poljoprivrede trebaju biti temeljeni na sljedećem:⁷³

⁷¹ Ibid.

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid.

- definiranje regionalne strategije ruralnog razvoja i poljoprivrede te razvoj cjelovite strategije ruralnog razvoja;
- kreiranje sistema prognoziranja sezonskih potreba tržišta i povećanje kapitalnih ulaganja u strateške proizvode kao i ulaganje u jačanje državnog marketinga u oblasti poljoprivredne proizvodnje;
- ojačavanje laboratorija za certificiranje i osiguranje njihove specijalizacije;
- vrednovanje pozitivnih faktora ulaska Hrvatske u EU.

1.3 Institucionalni izazovi

Institucionalno povezivanje zemlje sa strukturama EU znači evropeizaciju društva u svakom smislu te riječi. Ono znači funkcioniranje moderne demokratske države, čije institucije mogu omogućiti poštovanje ljudskih prava i sloboda, otvorenu tržišnu ekonomiju, kao i prilagodbe u različitim područjima. Važnost institucionalnih promjena u BiH ima veći značaj od bilo koje druge zemlje u tranziciji, zbog podjele nadležnosti koje su definisane Ustavom, tako da svaki usvojeni zakon i svaka formirana institucija kojima se ispunjavaju uslovi Evropske komisije, predstavlja veliki uspjeh za BiH:⁷⁴

Neophodno je da se sve institucije više angažuju u korištenju IPA sredstava i da se ista usmjere u oblasti u kojima BiH zaostaje za drugim zemljama u regiji. Razvoj institucionalnog okvira predstavlja važan korak za razvoj tržišnog sistema i postizanje većeg efekta za korištenje sredstava iz IPA fondova.

Najveći problemi institucija BiH se očituju u nekoliko važnih segmenata:⁷⁵

- složen sistem javne uprave;
- veliki troškovi funkcioniranja iste;
- nadležnosti institucija koje nisu jasno podijeljenje i imaju nejasnu podjelu odgovornosti kada se radi o različitim nivoima vlasti;
- često odstupanje funkcioniranja od principa profesionalnosti, političke neutralnosti, odgovornosti, efikasnosti.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Ibid.

Ciljevi prema kojima djeluje EU na razvoju institucija u BiH temelje se na sljedećem:⁷⁶

- reforma državne službe i usavršavanje i savjetovanje u aspektu politika i stvaranje uslova za razvoj sposobnosti i kapaciteta državnih službenika;
- razvoj i primjena savremenih tehnologija u cilju poboljšanja efikasnosti javne uprave;
- planiranje i koordinacija politike;
- bolje upravljanje javnim finansijama, razvoj sistema javne nabavke i borba protiv korupcije.

Ako uzmemo u obzir sve navedeno može se zaključiti da je potrebno ojačati institucionalnu strukturu u BiH kako bi mogla ispuniti sve zahtjeve procesa evropskih integracija.

1.4 Policy implikacije

Prema zemljama Zapadnog Balkana EU ima poseban tretman, budući da je posebnost u odnosima između zemalja regije uvjetovala usvajanje posebnih Sporazuma koji otvaraju put ovim zemljama za ulazak u EU. Osnovi prioritet za EU je da popravi odnose zemalja u regiji koje su narušene proteklom ratom. Kada se radi o korištenju IPA sredstava, BiH mora odrediti način korištenja ovih sredstava i koje obaveze ima kada se radi o upravljanju ovim sredstvima. Da bi koristila sredstva iz pomenutih fondova i adekvatno se pripremila za članstvo u EU, BiH mora poduzeti velike napore.

Osnovni ciljevi za jačanje kapaciteta za korištenje IPA sredstava trebaju biti:⁷⁷

- cjelokupan ekonomski razvoj;
- smanjiti stepen nezaposlenosti;
- stvoriti bolje uslove za razvoj malih i srednjih preduzeća;
- temeljiti razvoj institucionalnog okvira.

Problemi koji stoje na putu ostvarivanja gore navedenih ciljeva su:

- kompleksan i skup sistem institucija čije se nadležnosti često preklapaju;
- nepostojanje regionalnih strategija;
- nerazvijenost vlastitih kapaciteta, te nedovoljna iskorištenost IPA sredstava;
- nedovoljna razina educiranosti na nivou univerziteta, srednjih i osnovnih škola;
- nejasna strategija i vizija kada je riječ o implementaciji projekata;

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Ibid.

- nedovoljno korištenje iskustava drugih zemalja EU kada se radi o implementaciji i raspodjeli sredstava.

Donosioци odluka trebaju uraditi sljedeće da bi prevazišli problem i ostvarili zadane ciljeve:⁷⁸

- regionalni pristup implementaciji projekata, uzimanje u obzir specifičnosti regije i usklađenost ciljeva;
- raditi na projektima koji osiguravaju porast zaposlenosti, održivi razvoj i bolju povezanost regije;
- implementacija onih projekata u oblastima gdje BiH ima najviše potencijala kao što su: poljoprivreda, turizam, energetik i industrija;
- objedinjavanja regionalnih projekta kroz jasnu državnu strategiju razvoja;
- veća edukacija u ranijim fazama obrazovanja;
- eksterna kontrola nad projektima od državnog značaja.

⁷⁸ Ibid.

2.Republika Hrvatska

2.1 Uvod

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između EU i Hrvatske stupio je na snagu u februaru 2005. godine, a prepristupni pregovori počeli su oktobru 2005. godine. Potpisivanjem ugovora o pristupanju Evropskoj uniji 9. decembra 2011. Hrvatska se još više približila članstvu u EU, tako da 1. jula 2013. godine Hrvatska postaje 28. punopravna članica EU.

Globalna ekonomska kriza nije zaobišla ni Hrvatsku, koja i onako nije bila u najboljoj ekonomskoj situaciji. Tako da je Eurostat u junu 2011. godine objavio podatke prema kojima je Hrvatski BDP u 2010. godine iznosio je 61 % prosjeka EU, a sve je mjereno prema nivou kupovne moći. Bilo je zabrinjavajuće stanje vanjskog duga koji je u periodu od 2006- 2011. godine zabilježio manji porast. Mnogi smatraju da spas za Hrvatsku ekonomiju leži u turizmu, koji predstavlja i jednu od najvažnijih grana ekonomije države. Kada je Hrvatska imala status zemlje kandidatkinje bile su joj na raspolaganju sve komponente IPA programa:⁷⁹

Komponenta II program IPA Prekogranična saradnja za Republiku Hrvatsku predstavljala je važan doprinos regionalnom razvoju. Period od 2007. do 2013. godine obuhvaćao je šest program prekogranične saradnje Republike Hrvatske, s državama članicama EU i potencijalnim članicama. Zajednička odlika regiona jeste nizak nivo ekonomskog razvoja i otprilike isti ili slični ekonomski i institucionalni problemi.

Jedan od prioriteta programa Prekogranične saradnje Hrvatske i Bosne i Hercegovine 2007-2013. je stvaranje zajedničkog ekonomskog prostora čiji je osnovni cilj bio jačanje sektora malih i srednjih preduzeća, te razvoj zajedničkih turističkih paketa. Kao prioriteti Operativnog programa prekogranične saradnje Hrvatske i Srbije 2007- 2013. bili su izdvojeni razvoj turizma temeljenog na prekograničnom regionalnom identitetu i promoviranje poslovne saradnje između ove dvije susjedne države. Ako uzmemu u obzir lošu ekonomsku situaciju pograničnih područja, koja je uzrokovana lošom demografskom slikom i padom broja stanovnika, te prevelikom ovisnosti o poljoprivrednom sektoru, glavni nositelj ekonomskog razvoja regije trebala bi biti mala i srednja preduzeća, no ona su suočena s nedovoljnim nivoom obrazovanja poduzetnika, nedovoljnom informiranosti, te otežanom pristupu kreditnim sredstvima.

⁷⁹ Ibid.

Budući da mala i srednja preduzeća dominiraju u pograničnom području u nastavku se navode ekonomski i institucionalni izazovi kojima su bili izloženi., sa naglaskom na turizam koji je jedna od najvažnijih privrednih grana određenih pograničnih regija.

2.2 *Ekonomski izazovi*

Turizam, je jedna od najvažnijih privrednih grana i može doprinijeti održivom rastu i razvoju, te ima mnogo veći značaj od samih prihoda kojima se puni državni budžet. Utjecaj turizma na ekonomiju vidljiv je kroz rast dohotka subjekata turističke ponude po osnovi ostvarenih prihoda, rasta bruto nacionalnog proizvoda, rast prihoda od izvoza, osnaživanje regionalnog razvoja itd. Turizam je prilično razvijen u priobalnom području, no u kontinentalnom dijelu zaostaje. Osnovne prepreke za razvoj turizma jesu loša infrastruktura, nedovoljan marketing te loša razmjena informacije između sektora turizma i ostalih sektora. U dijelu programa prekogranične saradnje Hrvatske i BiH koji se odnosi na turizam osnovni akcent bio je na razvoju zajedničke turističke ponude, razvoj male turističke infrastrukture, kreiranje zajedničkih strategija turizma, dodatno usavršavanje zaposlenih u turizmu, itd.

Ako uzmemmo u obzir koliki potencijal ima, hrvatski turizam je još uvijek nedovoljno profitabilan, a osnovni razlozi su prilično kratka turistička sezona, nedostatak sadržaja, te visoka stopa poreza koji prate turizam.

Kada se radi o sektoru poljoprivrede i iskorištenosti prepristupnih fondova, može se zaključiti da Hrvatska nije dovoljno iskoristila sredstva iz programa SAPARD. Samo je 48 % sredstava iskorišteno u razdoblju 2006- 2009. i samo 37 projekata od mogućih 161 je završeno, dok u čak 5 županija nije bilo ni jednog SAPARD projekta. Osnovni razlozi za ovo su neadekvatna priprema projekata i nepotpuna dokumentacija. Pojedini sektori uopste nisu bili zastupljeni: sektor proizvodnje mljeka, izgradnja plastenika, sektor za proizvodnju voća i povrća.⁸⁰

Komparativne prednosti za Hrvatsku u turizmu zasigurno postoje. Hrvatska je posljednjih godina postala popularna turistička destinacija, a također je i jedna od rijetkih zemalja u kojoj nije zabilježen pad turističkog prometa. Također imaju zadovoljavajuću kvalitetu vode za kupanje. Većina kupališta zadovoljavaju visoke standard kvalitete vode za kupanje.

⁸⁰ Ibid.

2.5 Institucionalni izazovi

Da bi se stvorilo povoljno poslovno okruženje neophodno je zajedničko djelovanje ekonomске politike i efikasnih institucija. Usprkos brojnim prirodnim prednostima koje su gore navedene, a pogoduju razvoju turizma, neophodno je osigurati bolju institucionalnu i infrastrukturnu podršku. Porast konkurentnosti zahtjeva i efikasan javni sektor koji će biti pokretač promjena. Za to je potreban efikasna javna administracija, neovisno pravosude, jer su oni temelj dobre i stimulirajuće poslovne sredine. Povoljna poslovna sredina, te porezne olakšice mogu rezultirati privlačenjem poznatih imena u sektoru turizma, te osigurati porasta zapošljavanja u turističkom sektoru i drugim sektorima koji su s njim usko vezani:⁸¹

“Neadekvatna javna uprava na svim razinama, ispoljila se kao ključni problem za Hrvatsku u pretpri stupnom procesu. Od najniže, operativne razine, koja je karakterizirana nedostatkom vještina i znanja, kao i nemotiviranošću i slabom mobilnošću zaposlenika, do najviše, političke razine, na kojoj se nalaze pojedinci bez potrebnih menadžerskih kompetencija i znanja.”⁸²

Zajednički problem za cijelokupnu strukturu bi bio nedostatak vlastite inicijative i čekanje na instrukcije s viših nivoa. Da bi se izašlo iz takve situacije potrebna reforma državne uprave, sa svim preprekama, a sve to bi rezultiralo smanjenjem broja zaposlenih u ovom sektoru i smanjenje troškova za plate, kao i poboljšanje uslova za savjetnike javne uprave. Druga solucija je bila privremeno finansiranje djela plata zaposlenih iz IPA fondova do 25%. Treća solucija trebala je biti da se sredstva iz pretpri stupne pomoći preusmjere u privatni sektor, što će dovesti do potrebne apsorpcije kapitala u istom, te će rezultirati jačanjem institucija za njihovo praćenje i kontrolu.⁸³

“Zbog razlika u regionalnoj razvijenosti i specifičnosti pojedinih regija, održiv i konkurentan regionalni razvoj ne može se postići isključivo politikom i programima što se oblikuju na središnjoj državnoj razini već zahtjeva jačanje uloge lokalne samouprave u oblikovanju regionalne politike u rješavanju ključnih pitanja i problema konkurentnosti regija. To uključuje i prekograničnu regionalnu suradnju koju treba poticati s ciljem uklapanja regije u europske gospodarske tokove.

⁸¹ Ibid.

⁸² Ibid. str. 11.

⁸³ CROSBI Hrvatska znanstvena bibliografija (2012). Savremeni ekonomski i institucionalni izazovi BiH na putu u EU integracije: Korištenje pretpri stupnih fondova EU u funkciji generisanja endogenog rasta u kontekstu iskustava Hrvatske i Srbije. Pristupljeno 14.12. 2019. <https://www.google.com/search?q=hasangi%C4%87+emina+savremeni+institucionalni+izazovi+i+ekonomski+izazovi&oq=h&aqs=chrome.1.69i57j69i59l3j69i60l3.11776j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

Pritom se kao nužnost javlja ulaganje u ljudske resurse i obrazovanje zaposlenih u nadležnim institucijama.”⁸⁴

“Institucionalni izazov ostaje kako uklopliti nove sadržaje u prostorne planove, zadovoljiti standarde gradnje poštujući okoliš te pritom postići visoku prirodnu očuvanost obale kao glavnog izvora konkurentske prednosti hrvatskog turizma. Neprijavljanje turista česta je praksa u hrvatskom turizmu. Prema nekim procjenama broj neprijavljenih gostiju doseže i do 20%, posebice u privatnim smještajnim objektima (sobe, apartmani, kuće za odmor). Ako tome pridodamo čest slučaj neprijavljanja cjelokupnog prometa u sektorima povezanim s turizmom, ugostiteljstvu i trgovini, ostaje izazov suzbijanja sive ekonomije.”⁸⁵

Najveći problemi s kojima se susreće sektor malih i srednjih preduzeća u Hrvatskoj jesu nedovoljno razvijena podrška za ulazak na regionalno tržište, kao i razne administrativne prepreke koje su dio nedovoljno stimulativnog okruženja, nedovoljna povezanost poduzetnika i akademskih institucija koje za rezultat imaju nedovoljno obrazovane poduzetnike, nedovoljna komercijalizacija istraživačkih rezultata i slične problem. Da bi se ovi problemi riješili potrebno je poboljšanje poslovnog okruženja brzim postupcima registracije, poboljšanje uslova za razvoj privatnih preduzeća i jasna strategija ulaganja, kao i bolja administrativna učinkovitosti:⁸⁶

2.4 Policy implikacije

“Od pet komponenti koje stoje na raspolaganju zemljama kandidatima: komponente IPA II, III, IV i V čiji je cilj bio „learning by doing“su u potpunosti zaobiše privatni sektor. Uvezši u obzir velike propuste koji su se događali u državnoj administraciji prilikom apliciranja na navedene izvore finansiranja (nepotpuna dokumentacija, sporost pri provođenju javne nabave, itd.), jasno je što će se dogoditi s privatnim sektorom. Na kraju krajeva, privatni sektor za razliku od javnog, nije imao, odnosno, imao je površan doticaj s navedenim izvorima finansiranja. U konkretnom primjeru Hrvatske, tako je propuštena prilika da se na sektor turizma u Hrvatskoj povežu SME iz regije i ponude dobra i usluge koja bi svojom komplementarnošću upotpunila turističku ponudu Hrvatske i istodobno razvila vlastite proizvodne kapacitete.”⁸⁷

⁸⁴ Ibid. str. 12, 13.

⁸⁵ Ibid. str. 13.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Ibid. str. 14.

Budući da je turistička sezona dosta kratka, država je posebnim mjerama trebala poticati specifična ulaganja, prvo bitno ona koja bi sezonu mogla proširiti na nekoliko mjeseci, pa i cijelu godinu. Dobre investicije bi bile u vodene parkove, golf terene, terme, sportski turizam, nautički turizam isl. Uz saradnju lokalnih kulturnih društava, otvara se mogućnost oživljavanja prekogranične saradnje i uključivanja kulturnog i historijskog nasljeđa u postojeću turističku ponudu. Južni dio Hrvatske i BiH ima veliki potencijal za vjerski turizam. Kontinentalni i središnji dijelovi posjeduju potencijal za razvoj turizma vezanog uz planinarenje, jahanje i biciklizam. Nedovoljno iskorišten ostaje turizam vezan uz eko i seoski turizam. Dodatni izazov predstavljaju organizacija kulturnih i sportskih događaja, zatim organizacija sajmova isl.⁸⁸

“Veliki potencijal postoji u povezivanju turizma i drvne, te posebice prehrambene industrije, primjerice kod promoviranja domaćih poznatih autohtonih hrvatskih proizvoda. Proizvođači takvih proizvoda u pravilu su isključivo mala i srednja poduzeća. Raznovrsnost prostornih i klimatskih uvjeta omogućava razvoj poljoprivredne proizvodnje i kvalitetno zadovoljenje ukupnih potreba za poljoprivrednim proizvodima. Visoki standardi Europske unije nameću potrebu za standardizacijom kvalitete, te se javlja nužda certificiranja lokalnih proizvoda i usluga. Iako već postoje certifikati vezani uz dokaz zemljopisnog porijekla i certifikati s oznakom hrvatske kvalitete, dojam je da je nedovoljno poduzetnika prepoznalo potencijalne koristi od navedenih certificiranja.”⁸⁹

U procesu zatvaranja određenih pregovaračkih poglavila postavljeni uslovi obuhvaćali su zakonodavne i regulatorne aspekte, kao i izgradnju odgovarajuće administrativne infrastrukture. Važno je napomenuti da tokom ovog procesa nije došlo do većeg napretka, izuzev formalne prilagodbe a to predstavlja najveću opasnost. Preporuka za ubrzanje strukturnih promjena twinning⁹⁰ je najbolje rješenje, ali važno je napomenuti da se s njim trebalo krenuti u najranijim fazama:⁹¹

⁸⁸ CROSBi Hrvatska znanstvena bibliografija (2012). Savremeni ekonomski i institucionalni izazovi BiH na putu u EU integracije: Korištenje prepristupnih fondova EU u funkciji generisanja endogenog rasta u kontekstu iskustava Hrvatske i Srbije. Pristupljeno 14.12. 2019. <https://www.google.com/search?q=hasangi%C4%87+emina+savremeni+institucionalni+izazovi+i+ekonomski+izazovi&oq=h&aqs=chrome.1.69i57j69i59i3j69i60l3.11776j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

⁸⁹ Ibid. str. 15.

⁹⁰ Twinning je instrument koji je razvila Evropska komisija pomoću kojeg državne uprave zemalja članica razvijaju partnerstvo sa državnim upravama u zemljama kandidatkinjam ili partnerima. U ovom procesu državni službenici zemalja članica šalju se kao savjetnici u državnu upravu zemlje partnera.

⁹¹ CROSBi Hrvatska znanstvena bibliografija (2012). Savremeni ekonomski i institucionalni izazovi BiH na putu u EU integracije: Korištenje prepristupnih fondova EU u funkciji generisanja endogenog rasta u kontekstu iskustava

“Preporuke EU vezano uz strukturiranje IPA fondova tiču se i same strukture istih, koji u slučaju BiH i Srbije ne bi trebali sadržavati velike programe tehničke pomoći koji će „preplaviti“ domaće institucije s velikim brojem stranih konzultanata (IPA I) što će rezultirati ovisnošću o stranim konzultantima, već manjim projektima usmjerenim i na regionalnu (u slučaju BiH entitetsku) razinu. Paradoksalno, prilikom korištenja usluga stranih konzultanata s više iskustva u privlačenju EU fondova, sredstva namijenjena zemlji kandidatkinji zapravo se vraćaju u EU, što idejno nije bio cilj.”⁹²

“Financiranje privatnog sektora bi trebalo omogućiti već preko prepristupnih fondova, a ne tek nakon ulaska u EU, i to preko programa IPA II i IPA III kako bi se potaknuo razvoj SME. Kao putokaz tome, mogu poslužiti iskustva Hrvatske iz programa CARDS 2001. godine u kojoj je financirana pomoć regionalnom uredu Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u Rijeci koji je financirao prekvalifikaciju i samozapošljavanje radnika iz brodograđevne industrije. Također, program Phare iz 2005. (shema nepovratnih sredstava za financiranje poslovne infrastrukture) i Phare 2006. (podrška povećanju konkurentnosti i izvoza SME u RH). Budući da je osnovna ideja navedenih komponenti „learning by doing“ onda i rizik gubitka novca na tim projektima nije izgubljen novac ako je privatni sektor uključen i upoznat sa shemama financiranja koje vrijede u EU.”⁹³

U procesu pregovora, prijedlog o kojemu treba razmisliti je povezivanje pregovaračkih poglavlja i IPA fondova tako da se omogući da države kandidate predstavlja jedan tim stručnjaka ili dva tima, ali s većim stepenom saradnje (nego što je to bio slučaj u Hrvatskoj). Iz perspektive EU to bi značilo da se otvaranje nekih poglavlja uvjetuje već ostvarenim prijenosom decentraliziranog sistema odlučivanja kontrole u IPA fondovima a i sama isplata dostupnih sredstava rezultat je uspješnog pregovaračkog procesa:⁹⁴

Hrvatske i Srbije. Pristupljeno 14.12. 2019. <https://www.google.com/search?q=hasangi%C4%87+emina+savremeni+institucionalni+izazovi+i+ekonomski+izazovi&oq=h&aqs=chrome.1.69i57j69i59l3j69i60l3.11776j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

⁹² Ibid. str. 16.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ CROSBI Hrvatska znanstvena bibliografija (2012). Savremeni ekonomski i institucionalni izazovi BiH na putu u EU integracije: Korištenje prepristupnih fondova EU u funkciji generisanja endogenog rasta u kontekstu iskustava Hrvatske i Srbije. Pristupljeno 14.12. 2019. <https://www.google.com/search?q=hasangi%C4%87+emina+savremeni+institucionalni+izazovi+i+ekonomski+izazovi&oq=h&aqs=chrome.1.69i57j69i59l3j69i60l3.11776j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

VIII SPECIFIČNOSTI PROGRAMA POMOĆI IPA II (2014 – 2020)

Instrument za pretpriestupnu pomoć – IPA II (Instrument for Pre-Accession Assistance 2014 – 2020) uspostavljen je Uredbom Evropskog parlamenta i Evropskog savjeta br. 231/2014 od 11. marta 2014. godine, a koja se primjenjuje retroaktivno od 1. januara 2014. godine. Ukupan budžet IPA II za razdoblje 2014 – 2020 iznosi 11,7 miliardi eura. Od ukopnog iznosa 4% iznosa bit će usmjereni na programe prekogranične saradnje između država korisnica ovoga programa. Alokacija sredstava za period 2014 – 2020. iznosi 2,959 milardi eura, što je dva puta više sredstava nego što je bilo izdvojeno za IPA za period 2007 – 2013. godine. Korisnici pomoći IPA II u periodu 2014 – 2020. godine su Albanija, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Kosovo, Crna Gora, Srbija i Turska:⁹⁵

Osnovne komponente IPA II programa su:⁹⁶

- reforme kao dio priprema za članstvo u EU i izgradnja institucija i kapaciteta;
- društveno-ekonomski i regionalni razvoj;
- zapošljavanje, obrazovanje, socijalna politika, razvoj ljudskih resursa i ravnopravnost polova;
- poljoprivreda i ruralni razvoj;
- regionalna i teritorijalna saradnja.

Navedene oblasti su dosta slične komponentama IPA I i dostupne su svim zemljama korisnicama bez obzira na njihov status u procesu pristupanja EU.

⁹⁵ Nacionalni konvent o Evropskoj uniji (2014). Vodič kroz IPA II Instrument za pretpriestupnu pomoć 2014 - 2020. Pristupljeno 14.12. 2019. <http://eukonvent.org/wp-content/uploads/2014/12/Vodic-kroz-IPA-II-2014-2020-za-web.pdf>.

⁹⁶ Ibid.

1. *Oblasti politike IPA II*

IPA II ima nekoliko ciljeva od kojih su jedan opšti i četiri pojedinačna cilja.

Opšti cilj podrazumijeva pružanje podrške državama korisnicama u usvajanju i provođenju širokog spektra reformi od kojih se izdvajaju političke, pravne, administrativne, socijalne i ekonomske reforme koje je neophodno provesti zbog usaglašavanja sa vrednostima EU i tako država kandidat postepeno postane punopravna članica EU:⁹⁷

*Pojedinačni ciljevi su:*⁹⁸

- potpora političkim reformama kroz jačanje demokratije i vladavinu prava, kao i nezavisno pravosuđe, zaštita ljudskih prava, ravnopravnost polova, sloboda medija, borba protiv korupcije, razvoj civilnog društva itd.;
- potpora ekonomskom, socijalnom i teritorijalnom razvoju zbog održivog napretka, a sve kroz dostizanje ekonomskih standarda EU, a sve to doprinosi ostvarivanju ciljeva iz oblasti socijalne pravde i zaštite životne sredine, razvoj ljudskog kapitala, unapređenje statusa osoba sa invaliditetom, tehnološki razvoj itd.;
- pomoć zemljama korisnicama programa da ispune sve obaveze koje proistječu iz članstva u EU;
- jačanje regionalne i teritorijalne saradnje država korisnica IPA II programa pomoći.

Kada je riječ o oblasti reforme za pripremu za članstvo u EU, podrška Evropske unije će prvenstveno biti namijenjena sprovođenju reformi u javnoj upravi. Također podrška će biti usmjerena na jačanje ekonomske politike kao i njezino efikasno sprovođenje. Potrebno je dalje poticati okruženje koje je povoljno za aktivnosti civilnog sektora. Rezultati koji se očekuju provedbom ovih reformi jesu: jači kapaciteti demokratskih institucija, bolja koordinacija reforme javne uprave, bolje upravljanje javnim finansijama, bolji kapaciteti za upravljanjem sredstvima IPA fondova, ojačani kapaciteti civilnog društva itd.⁹⁹

U *oblasti vladavine prava i osnovnih prava* treba uskladiti zakonsku regulative zemlje korisnice sredstava s tekovinama EU i izgraditi kapacitete za sprovođenje akcionih planova i omogućiti veću slobodu za medije i slobodu izražavanja. Rezultati koji se očekuju provođenjem

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Ibid.

ove reforme jesu: jačanje nezavisnosti sudstva, borba protiv korupcije, zaštita temeljnih ljudskih prava, efikasno upravljanje migracijama, zaštita svjedoka u slučaju organizovanog kriminala itd:¹⁰⁰

Sektor životne sredine treba unaprijediti tako što će se uskladiti zakonska regulative zemalja korisnica s tekovinama EU iz oblasti životne sredine i klimatskih promjena, kao i jačanje institucionalnog kapaciteta za njezino sprovođenje. Dalje, cilj je i izgradnja i poboljšanje infrastrukture u oblasti upravljanja otpadom i otpadnim vodama. Očekivani rezultati u ovom području jesu: bolje upravljanje otpadom u sladu sa standardima EU, poboljšanje kvaliteta zraka, veći kapacitet za akciju iz oblasti klimatskih promjena, smanjena emisija gasova.¹⁰¹

Sektor transporta poboljšat će se jačanjem regionalne saradnje u skladu s prioritetima Transportne opservatorije za jugoistočnu Evropu, pružiti podršku reformi željeznice i poticati transport održivog karaktera. Reformom ovoga sektora očekuju se sljedeći rezultati: poboljšana putna i željeznička infrastruktura, poboljšani uslovi za plovidbu, bolji intermodni transport, proces reforme željeznice koji je u skladu s paketima EU željeznica.¹⁰²

U **sektoru energetika** podrška EU bit će usmjerena na povećanje energetske efikasnosti i konkurentnosti tržišta, te razvoju obnovljivih oblika energije. Rezultati koji se očekuju su sljedeći: potpuna liberalizacija energetskog tržišta, povećano korištenje obnovljivih izvora energije i povećanja sigurnost snabdijevanja energijom.¹⁰³

Sektor konkurenčnosti i inovacija unaprijedit će se tako što će se dati veća podrška investicijama, zaštita potrošača što će na kraju rezultirati podizanjem nivoa ekonomskog standarda i bolji uslovi života. EU podrška bit će usmjerena poboljšanju cjelokupnog poslovnog okruženja pomoću strukturnih reformskih procesa, kao i potpora malim i srednjim preduzećima. Očekivani rezultati su: bolji ukupni poslovni ambijent, poboljšan ekonomski ambijent, povećana kvaliteta javnih i privatnih istraživanja, poboljšano funkcionisanje sektora malih i srednjih preduzeća.¹⁰⁴

Sektor obrazovanja, zapošljavanja i socijalne politike unaprijedit će se kroz podršku reformi obrazovanja, reformi zapošljavanja i politike socijalne zaštite, kao i inkviziji najranjivijih grupa. Podrška će se pružiti i zaštiti potrošača i zdravlju u skladu sa standardima EU. Očekivani

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Ibid.

rezultati su: jačanje socialnog dijaloga, reforma obrazovanja, bolja primjena politike rada, povećan nivo inkluzije osoba s invaliditetom itd:¹⁰⁵

Sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja unaprijedit će se usklađivanjem poljoprivredne politike EU s politikom zemalja korisnica program. Cilj je doprinijeti većoj konkurentnosti, efikasnom sektoru poljoprivrede, održivom razvoju ruralnih područja, te poboljšanju bezbjednosti hrane. Rezultati koji se očekuju: povećanje konkurentnosti poljoprivrednog sektora, jednak razvoj ruralnih područja, povećanje nivoa bezbjednosti hrane u skladu sa standardima EU, poboljšano zdravlje životinja itd:¹⁰⁶

2. *Programiranje pomoći u okviru IPA II*

Programiranje IPA II je složen proces određivanja ciljeva unutar gore pomenutih sektora. "Ovaj postupak se odvija kroz sveobuhvatan konzultativni proces u koji su aktivno uključeni svi ovlašteni predlagači projekata, Evropska komisija, bilateralni i multilateralni donatori, predstavnici organizacija građanskog društva, kao i jedinice lokalne samouprave. Navedeni akteri aktivno učestvuju u svim fazama programiranja, počev od: 1) procesa identifikovanja dugoročnih i srednjoročnih sektorskih ciljeva, 2) preko prioritizacije dugoročnih i srednjoročnih sektorskih ciljeva u vidu formulisanja određenih sektorskih mera, i 3) operacionalizacije srednjoročnih sektorskih mera u vidu pripreme prijedloga projekata za finansiranje iz godišnje alokacije."¹⁰⁷

Strateški osnovi za programiranje IPA čine dvije vrste strateških dokumenata: Nacionalni planski dokumenti i Strateški planski dokumenti EU:¹⁰⁸

"Nacionalni IPA koordinator, odnosno Sektor za planiranje, programiranje, praćenje i izvještavanje o sredstvima EU i razvojnoj pomoći Vladine Kancelarije za evropske integracije, u svojstvu tehničkog sekretarijata nacionalnog IPA koordinatora, organizuje i sprovodi proces programiranja. Proces programiranja regulisan je odgovarajućim akcionim planom. U ovom procesu Sektor deluje kao centralna institucija za komunikaciju i koordinaciju prema EK i sarađuje sa nadležnim ministarstvima i drugim zainteresovanim stranama u identifikaciji i utvrđivanju

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Ibid. str. 29.

¹⁰⁸ Nacionalni konvent o Evropskoj uniji (2014). Vodič kroz IPA II Instrument za prepristupnu pomoć 2014 - 2020. Pristupljeno 14.12. 2019. <http://eukonvent.org/wp-content/uploads/2014/12/Vodic-kroz-IPA-II-2014-2020-za-web.pdf>.

prioriteta, kao i formulisanju predloga projekata tokom procesa programiranja. Proces programiranja se završava potpisivanjem finansijskih sporazuma. Nakon potpisivanja sporazuma počinje faza ugovaranja projekata i njihovo sprovođenje.”¹⁰⁹

U vremenskom periodu 2007 – 2020. godina Evropska komisija je sprovedla više evaluacije prve IPA komponente, te je utvrđeno da postoje određeni nedostatci, kao što su nedostatci usmjerenja pojedinačnih projekata i nedostatci u postizanju rezultata. Zbog ovih problema Evropska komisija podržala je korištenje sektorskog pristupa kao metode programiranja IPA u periodu 2007 – 2010. godine. Sektorski pristup planiranju je proces usmjeren ka usaglašavanju sektorskih politika i strategija, definiše proces zajedničkog rada vlade u cilju postizanja zajedničkih rezultata. U praksi sektorski pristup podrazumijeva: definisanje nacionalne politike, jasno definisanje i funkcionalisanje institucionalnih okvira, uspostavljanje mehanizma koordinacije nacionalnih institucija i donator, postojanje budžetske perspektive, uspostavljanje mehanizma praćenja sprovođenja sektorskih strategija i efikasan i transparentan sistem javnih finacija. Da bi govorili o sektorskem pristupu, prvi korak je da ga definišemo. Sektor je jasno zaokružena oblast javne politike pod nadležnošću određenih državnih organa. Struktura sektora se razlikuje od države do države koja je korisnica IPA II programa, a tako je i nivo ispunjenosti uslova za sektorski pristup različit, jer se zemlje razlikuju po veličini, broju stanovnika, društveno – ekonomskom razvoju isl. Očekuje se da će sektorski pristup unaprijediti sprovođenja IPA programa tako što će ojačati proces programiranja i intervencije. Očekuje se da će sektorski pristup obezbijediti jače veze između politike proširenja i finansijske pomoći EU.¹¹⁰

Dalje, imamo i budžetsku pomoć koja je oblik finansijske pomoći EU kroz IPA II koja podrazumijeva dijalog o politikama transfera sredstava na račun zemalja korisnica. Prema pravilima, budžetskom pomoći upravlja zemlja koja dobije ovu vrstu sredstava tako da koristi sopstveni sistem javnih finacija i sopstvene procedure. Budžetka pomoć može biti opšta i sektorska. Opšta budžetska pomoć podrazumijeva dijalog o pitanjima od opšteg značaja, dok sektorska pomoć podrazumjeva dijalog o pitanjima važnim za određeni sektor. Ne postoji unaprijed određen nivo sredstava koji će biti potrošen u vidu budžetske pomoći, niti će sve države

¹⁰⁹ Ibid. str. 32.

¹¹⁰ Nacionalni konvent o Evropskoj uniji (2014). Vodič kroz IPA II Instrument za prepristupnu pomoć 2014 - 2020. Pristupljeno 14.12. 2019. <http://eukonvent.org/wp-content/uploads/2014/12/Vodic-kroz-IPA-II-2014-2020-za-web.pdf>.

koristiti budžetsku pomoć. Ovaj oblik pomoći predstavlja dodatna finansijska sredstva pored već određenih IPA sredstava. Da bi država dobila ovaj oblik pomoći mora ispuniti sljedeće uslove: da ima stabilan makroekonomski oblik, dobro upravljanje javnim finasijama, transparentnost u nadzoru budžeta i postojanje sektorskih politika. Navedeni uslovi moraju biti ispunjeni u trenutku odobrenja pomoći:¹¹¹

Važan problem koji se javlja u vezi s IPA II jeste da se malo pažnje obraća na stratešku važnost projekata, odnosno njihov doprinos ostvarivanju strateških ciljeva. Neodgovarajuća i nepotpuna dokumentacija u vezi s pripremom projekta predstavljaju dodatni problem. Da bi se riješili ovi problemi razvijena je Metodologija za selekciju i prioritizaciju infrastrukturnih projekata, koja se sastoji od sljedećih koraka: identifikovanje liste relevantnih infrastrukturnih projekata, formiranje šire liste potencijalnih strateških ciljeva, procjena strateške relevantnosti koraka, određivanje uže liste relevantnih projekta, analiza procjene nedostataka, određivanje konačne rang liste prioritizovanih projekata i priprema projekata u skladu s propisima zemalja korisnika i propisima EU:¹¹²

3. Specifičnosti oblasti regionalne i teritorijalne saradnje u okviru IPA II

Programi prekogranične saradnje EU pomažu unapređenju dobrosusjedskih odnosa i promociji prekogranične saradnje u okviru EU, kao i van njenih granica. Kroz zajedničke regionalne i lokalne inicijative promovišu se dobrosusjedski odnosi i potiče se razvoj u pograničnim područjima. S novim programom IPA II sredstva će biti usmjerena na jedan od navedenih oblika saradnje: prekogranična saradnja između jedne ili više država članica EU kao i saradnje između država korisnika program, prekogranična saradnja između država korisnika pomoći iz programa IPA II i prekogranična saradnja između IPA II korisnika pomoći i saradnja između država korisnika Instrumenta Evropskog susjedstva:¹¹³

Pomoć u oblasti teritorijalne saradnje bit će usmjerena na sljedeće prioritete:¹¹⁴

- promovisanje zapošljavanja i mobilnosti radne snage, kao i socialnu i kulturnu uključenost;

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Ibid.

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Ibid.

- zaštita životne sredine i ublažavanje posljedica klimatskih promjena;
- promovisanje održivog transporta i poboljšanje javnih infrastruktura;
- poticaj razvoju turizma;
- ulaganje u mlade, u njihovo obrazovanje i razvoj njihovih sposobnosti;
- promovisanje lokalnog i regionalnog upravljanja;
- povećanje konkurentnosti i razvoj malih i srednjih preduzeća;
- jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i komunikacionih tehnologija.

“Kao što je gore već navedeno jedan oblika prekogranične saradnje na koji će biti usmjerena sredstva jeste prekogranična saradnja između jedne ili više država članica EU i između jedne ili više država korisnica IPA II sredstava. Prilikom pripreme program zemlje članice definišu prioriteta na osnovu definisane liste prioriteta, a za sprovođenje istih će se pripremiti sistem zajedničkog upravljanja programom. Jedno od tijela koje se formira nakon odobrenja programa jeste Zajednički odbor za praćenje, a on razmatra ukupnu efikasnost sprovođenja programa. Također vrši izbor projekata koji će biti podržani u okviru program prekogranične saradnje. Važno za napomenutu jeste da predloženi projekt obuhvata korisnike iz najmanje dvije zemlje, a jedna od njih mora biti država koja je već članica EU.”¹¹⁵

Kada se radi o programima saradnje između zemalja korisnica IPA II ili između korisnica IPA II i zemalja u okviru Instrumenta evropskog susjedstva ¹¹⁶, oni će biti kreirani od strane zemalja učesnica u program u skladu s modelom program koji odredi Evropska komisija. Tijela koja su formirana za praćenje implementacije programa su Zajednički odbor za praćenje i Zajednički tehnički sekretarijat, koji treba da pomognu Evropskoj komisiji.

“Svaki program prekogranične saradnje će imati četiri prioritetne ose koje mogu biti izabrane iz sledećih tematskih prioriteta:

1. Konkurentnost, biznis i razvoj malih i srednjih preduzeća, trgovine i investicija;
2. Zapošljavanje, mobilnost radne snage i socijalna inkluzija;
3. Istraživanje, tehnološki razvoj, inovacije i ICT;
4. Zaštita životne sredine, klimatske promjene i zaštita od rizika;
5. Transport i infrastruktura;

¹¹⁵ Ibid. str. 53.

¹¹⁶ Države koje su obuhvaćene Instrumentom evropskog susjedstva su: Izrael, Egipat, Alžir, Libija, Liban, Palestina, Maroko, Jermenija, Tunis, Azerbejdžan, Gruzija, Moldavija i Ukrajina.

6. Turizam i kulturno nasljeđe;
7. Mladi i obrazovanje;
8. Lokalna i regionalna uprava, planiranje i izgradnja kapaciteta administracije.”¹¹⁷

“Programi saradnje se izrađuju na period od 7 godina i pored ciljeva i prioriteta sadrže i indikativne godišnje budžetske alokacije, indikatore za merenje uticaja programa i identifikuju specifične oblasti koje će biti prihvatljive za finansiranje.”¹¹⁸

4. Specifičnosti oblasti politike: Poljoprivreda i ruralni razvoj

“Jedan od specifičnih ciljeva IPA II jeste jačanje sposobnosti korisnika ovog Instrumenta da se postepeno uskladi sa pravnim tekočinama Evropske unije, uključujući pripreme za upravljanje strukturnim fondovima EU, Kohezionim fondom i Evropskim poljoprivrednim fondom za ruralni razvoj (EPFRR). Ostvarivanje ovog cilja za oblast poljoprivrede i ruralnog razvoja predviđeno je kroz podršku u okviru oblasti politike „poljoprivreda i ruralni razvoj”.”¹¹⁹

Za oblast poljoprivrede i ruralnog razvoja definišu se posebna tijela, zatim se kreira Program ruralnog razvoja (IPARD II), a zatim se potpisuje Sektorski sporazum između zemalja korisnica IPA II i Evropske komisije. IPARD II program treba da provodi strateški važne zadatke vezane uz oblast ruralnog razvoja. IPARD II omogućuje veći broj mjera u odnosu na svoga predhodnika IPARD I, koji je bio kreiran za period 2007 – 2013. Na raspolaganju je 11 mera kojima se ostvaruje pomoć u različitim oblastima poljoprivrede. Program mera koje su odobrene za finansiranje u okviru IPA II su: investicije u imovinu vezane za oblast poljoprivrede i ribarstva, investicije u imovinu poljoprivrednih gazdinstava, razvoj farmi i njihovog poslovanja i na kraju tehnička pomoć.

“Na raspolaganju je 11 mera kojima se obezbeđuje podrška različitim cilnjim oblastima poljoprivrede i ruralnog razvoja, koristeći različite oblike pomoći i podrške krajnjim korisnicima, a te mere su:

¹¹⁷ Nacionalni konvent o Evropskoj uniji (2014). Vodič kroz IPA II Instrument za pretpriступnu pomoć 2014 - 2020. Pristupljeno 14.12. 2019. <http://eukonvent.org/wp-content/uploads/2014/12/Vodic-kroz-IPA-II-2014-2020-za-web.pdf>. str. 58.

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Nacionalni konvent o Evropskoj uniji (2014). Vodič kroz IPA II Instrument za pretpriступnu pomoć 2014-2020. Pristupljeno 14.12. 2019. <http://eukonvent.org/wp-content/uploads/2014/12/Vodic-kroz-IPA-II-2014-2020-za-web.pdf>. str. 65.

1. Investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava;
2. Podrška za uspostavljanje proizvođačkih grupa;
3. Investicije u fizičku imovinu u vezi sa preradom i marketingom poljoprivrednih proizvoda i proizvoda ribarstva;
4. Mera u oblasti poljoprivrede, zaštite životne sredine, klime i organske proizvodnje;
5. Uspostavljanje i zaštita šuma;
6. Investicije u ruralnu javnu infrastrukturu;
7. Diversifikacija farmi i razvoj poslovanja;
8. Priprema i implementacija Lokalnih razvojnih strategija – Lider pristup (eng. Leader approach);
9. Unapređenje obuka;
10. Tehnička pomoć;
11. Savetodavne usluge.”¹²⁰

Ukupan iznos pomoći koji se može ostvariti u okviru IPARD II programa ograničen je na odgovarajući iznos kofinansiranja, dok ostatak sredstava podnosioci zahtjeva moraju sami obezbjediti. Kada se utvrdi iznos investicije mora se napraviti razlika u sljedećim oblastima: javni rashod koji je pokriven finansiranjem iz programa i privatni rashodi koji podnosioci programa moraju sami obezbjediti:¹²¹

¹²⁰ Nacionalni konvent o Evropskoj uniji (2014). Vodič kroz IPA II Instrument za prepristupnu pomoć 2014 - 2020. Pristupljeno 14.12. 2019. <http://eukonvent.org/wp-content/uploads/2014/12/Vodic-kroz-IPA-II-2014-2020-za-web.pdf>. str. 68, 69.

¹²¹ Ibid.

5. Indirektno upravljanje fondovima

U ranijem programu pomoći IPA I postojale su četiri metode kojima se upravljalio fondovim: centralizovani, decentralizovani, zajednički i podijeljeni.Za razliku od svoga predhodnika IPA II će biti upravljana kroz tri metode: direktno, indirektno i zajedničko upravljanje.Najveća pažnja treba biti posvećena indirektnom upravljanju budući da Evropska komisija zahtjeva od država kandidata da preuzmu vlastitu odgovornost za upravljanje pretpriступnim fondovima. Znači to je oblik upravljanja gdje Evropska komisija prenosi upravljanje nad određenim aktivnostima na zemlju kandidata, ali zadržava odgovornost za izvršenje budžeta EU:¹²²

Razlikuju se dva oblika indirektnog upravljanja: indirektno upravljanje s ex - ante kontrolom i indirektno upravljanje bez ex – ante kontrolom od strane Evropske komisije. Indirektno upravljanje s ex – ante kontrolom je vrsta upravljanja gdje se upravljanje tenderima, zaključivanje ugovora i plaćanje vrše tijela nacionalne administracije zemlje korisnice programa, uz prethodnu kontrolu od strane EU. Indirektno upravljanje bez ex – ante kontrola u kome EU ne provijerav i ne odobrava svaku pojedničnu transakciju. Da bi se prešlo na ovaj drugi nivo, sistem upravljanja sredstvima u zemlji korisnici mora besprekorno funkcionisti.Ključne institucije u sistemu indirektnog upravljanja su: Nacionalni IPA koordinator – NIPAK koji je visoko rangirani predstavnik vlade zemlje korisnice koji koordinira proces sprovodenja IPA II pomoći, dalje imamo Nacionalni službenik za odobravanje – NAO koji je visoko rangirani predstavnik zemlje korisnice koji je odgovoran za ukupno finansijsko upravljanje IPA II i na kraju Revizorsko tijelo koje je stručno tijelo koje odredi zemlja korisnica koje odgovorno za funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole:¹²³

¹²² Ibid.

¹²³ Ibid.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Dugi niz godina Evropska unija je jedan od glavnih faktora u međunarodnoj saradnji i veliki donator pomoći za razvoj u svijetu. Da bi sistem pomoći što bolje funkcionisao, EU je razvila mnogo finansijski instrumenata koji su poznati kao evropski fondovi. Pojedini instrumenti su razvijeni prema posebnim potrebama država kojima su namijenjeni.

Pretpristupni fondovi obezbjeđuju sredstva zemljama kandidatkinjama za članstvo u EU i za daljnje korištenje Strukturnih i Kohezijskog fonda. Prijavna procedura za korištenje ovih sredstava jako je komplikovana, te zahtjeva stručni i visokoobrazovani kadar. Iz iskustva drugih država koje su već prošle proces pridruživanja može se zaključiti da ključnu ulogu imaju administrativni kapaciteti. Dalje, kao veliki problem pojavljuje se i zapošljavanje i zadržavanje visokokvalificiranog kadra kao državnih službenika, što sve u konačnici rezultira niskim postotkom iskorištenosti dostupnih sredstava. Kada se radi o našoj državi, kao i o zemljama u okruženju izgradnja institucionalnog okvira treba da bude najvažniji cilj, budući da bi to značilo i stvarenje boljeg poslovnog okruženja. Bosna i Hercegovina treba osigurati efikasnu administraciju koja će upravljati sredstvima iz EU fondova.

Kada se radi o posebnostima pojedinih zemaljama regionala, a koje se tiču ekonomskih izazova vezanih za iskorištenost sredstava, za Hrvatsku je to sektor turizma koji ima veliki značaj za zemlju, ali nisu iskorišteni svi njegovi potencijali i nije dovoljno razvijen. Razvijanje ovog sektora znači i razvoj drugih sektora, kao što su poljoprivreda i prehrambena industrija. Za Bosnu i Hercegovinu su sektor turizma, poljoprivrede i energetike jako bitni, ali glavni razlog loše iskorištenosti sredstava iz fondova jeste kompleksna državna struktura i postojanje nekoliko nivoa sistema uprave. Ono što se može zaključiti jeste da u svim sektorima treba jačati mala i srednja preduzeća, što bi za rezultat imalo veći broj zaposlenih dok je glavni problem neadekvatna javna uprava na svim nivoima. Iskustvo Hrvatske pokazalo je da pomoć bila usmjerena na tijela centralne vlasti koja trebaju upravljati sredstvima, a sve je za rezultat imalo slabu izgradnju kapaciteta na lokalnom i regionalnom nivou.

Naročito važna jeste regionalna saradnja jer iskustva Hrvatske i problemi sa kojima se suočavala u procesu ulaska u EU mogu biti izbjegnuti u slučaju Bosne i Hercegovine. Zaključak je da iskustva Hrvatske i ostalih zemalja EU treba da budu primijenjena u BiH. Iskustvo Hrvatske pokazuje da su sredstava iz fondova skoro u potpunosti zaobišla privatni sektor, tako da u našem

slučaju ova sredstva treba da budu više preusmjerena u privatni sektor. U slučaju Hrvatske programi iz IPA fondova nisu se poklapali sa programima nacionalnih izvora finansiranja.

Trenutna pozicija Bosne i Hercegovine u procesu evropskih integracija je prilično nezavidna i to prvenstveno zbog političkih problema, ali i zbog neefikasnih institucija. Ukopna institucionalna struktura se mora ojačati kako bi država mogla odgovoriti svim izazovima koji nosi proces evropskih integracija. Prvenstveno treba ojačati postojeće institucije. U ekonomskom smislu značajno je napomenuti da privreda Bosne i Hercegovine značajno zaostaje za Hrvatskom privredom. U slučaju naše države ekonomski napredak uvjetovan je neekonomskim čimbenicima.

Sredstva iz EU fondova mogu pomoći zemljama regiona u njihovom razvoju, ali samo građani i političari mogu kreirati efikasne institucije i napraviti bolju ekonomsku situaciju. Sam proces evropskih integracija sporo teče, tako da bi ga trebalo poboljšati i ubrzati. Ovo je jako važno jer bez obzira što je Hrvatska postala članica EU, ova činjenica ne garantuje boljšak, kako za samo Hrvatsku tako i za našu državu. Proces evropskih integracija za svaku državu znači da ona sama mora raditi na sebi i rješavanju svojih problema, ali uz pomoć sredstava iz EU fondova taj proces može ići mnogo brže i lakše.

LITERATURA

Knjige i naučni radovi:

1. Hadžiahmetović, A. (2011): Ekonomija Evropske unije. Sarajevo: University press & Magistrat.
2. Halilović, S.(2013): Evropske integracije i Bosna i Hercegovina. Sarajevo: Fakultet političkih nauka.
3. Mirić, O. (2009): Regionalna politika Evropske unije kao motor privrednog razvoja. Beograd: Evropski pokret u Srbiji.
4. Misita, N. (2009): Evropska unija – Institucije. Sarajevo: Revicon.
5. Misita, N. (2012): Evropska unija pravo konkurenциje. Sarajevo: Revicon.
6. S. Novata, I. Vlašić, R. Velinka, K. Geratliev, O. Borissova (2009): Evropski fondovi za hrvatske projekte. Zagreb: Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova Evropske unije.

Zbornici radova:

1. Evropski fondovi za organizaciju civilnog društva u Hrvatskoj (2010): Zbornik uspješno provedenih projekata finansiranih sredstvima Evropske unije. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske Ured za udruge.

Ostalo:

1. Omondi, R. i ostali (2005): Vodič kroz fondove Evropske unije. Zagreb: Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva.
2. SNV, Holandska organizacija za razvoj (2008): Evropska unija vodič za lokalne zajednice u BiH. Sarajevo: Savrt d. o. o.

Internet:

1. AZARI agencija za ruralni razvoj (2019). IPA Instrument za prepristupnu pomoć.
Pristupljeno 7.12.2019. <http://www.azrri.hr/index.php?id=84>
2. CROSBI Hrvatska znanstvena bibliografija (2012). Savremeni ekonomski i institucionalni izazovi BiH nap utu u EU integracije: Korištenje prepristupnih fondova EU u funkciji generisanja endogenog rasta u kontekstu iskustava Hrvatske i Srbije.
Pristupljeno 14.12. 2019.
https://www.google.com/search?q=hasangi%C4%87+emina+savremeni+institucionalni+izazovi+i+ekonomski+izazovi&oq=h&aqs=chrome.1.69i57j69i59l3j69i60l3.11776j0j8&s_ourceid=chrome&ie=UTF-8
3. Doba digitalne Primjena prepristupnih fondova EU u poljoprivredi Brodsko-Posavske županije (diplomksi rad). Pristupljeno 8.12.2019.
<https://repositorij.fazos.hr/islandora/object/pfos%3A381/datastream/PDF/view>
4. Delegation of the European Union onto Bosnia and Herzegovina & European Union Special Representative in Bosnia and Herzegovina (2019). IPA. Pristupljeno 30.11. 2019.
http://europa.ba/?page_id=517
5. Direkcija za evropske integracije (2010). CARDS. Pristupljeno 30. 11. 2019.
<http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=4549&langTag=bs-BA>
6. Direkcija za Evropske integracije (2010). Evropski fond za regionalni razvoj.
Pristupljeno 8.12.2019.
<http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=5908&langTag=en-US>
7. Direkcija za Evropske integracije (2012). Hronologija BiH i EU. Pristupljeno 30.11.2019.
http://www.dei.gov.ba/dei/bih_eu/default.aspx?id=9808&langTag=bs-BA
8. Direkcija za evropske integracije (2010). Instrument prepristupne pomoći –IPA.
Pristupljeno 30.11.2019. <http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=6123&langTag=bs-BA>
9. Direkcija za Evropske integracije (2012). IPA II i IPA IV. Pristupljeno 7.12.2019.
http://www.dei.gov.ba/dei/direkcija/sektor_koordinacija/IPA_programi/ipa3/default.aspx?ID=10511&langTag=bs-BA

10. Direkcija za evropske integracije (2018). Radni document osoblja Komisije izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2018. godinu. Pristupljeno 21.12.2019.
http://www.dei.gov.ba/dei_dokumenti/prosirenje/default.aspx?id=19825&langTag=bs-BA
11. Direkcija za Evropske integracije (2012). SSP – Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Pristupljeno 25.01. 2016. http://www.dei.gov.ba/dei/bih_eu/sporazum/default.aspx?id=9812&langTag=bs-BA
12. Direkcija za Evropske integracije (2012). Ugovoreno 73% projekata iz IPA 2007-2010. Pristupljeno 8.12.2019. http://www.dei.gov.ba/dei/media_servis/vijesti/default.aspx?id=10423&langTag=en-US
13. Ekovjesnik Portal za održivi razvoj i uspješnu zajednicu (2017). Šta su EU fondovi i čemu služe. Pristupljeno 9.12.2019. <https://www.ekovjesnik.hr/clanak/61/sto-su-eu-fondovi-i-cemu-sluze>
14. Enterprise europe networ (2019). Kohezijski fond. Pristupljeno 9.12.2019.
<http://www.een.hr/hr/kohezijski-fond>
15. ESF Učinkoviti ljudski potencijali (2019). Evropski socijalni fond. Pristupljeno 8.12.2019. <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/>
16. Europski-fondovi.eu (2019). Evropski socijalni fond. Pristupljeno 8.12.2019.
<http://europski-fondovi.eu/program/europski-socijalni-fond>
17. Europski-fondovi.eu (2013). Evropski socijalni fond ulaganje u ljude. Pristupljeno 8.12.2019. http://www.europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/esf-leaflet-investing-in-people_hr.pdf
18. Eur-Lex Access to European Union law (2014). Evropski fond za regionalni razvoj (2014.-2020.). Pristupljeno 9.12.2019. https://eur-lex.europa.eu/summary/HR/2602_3
19. Europska komisija (2014). Uvod u kohezijsku politiku EU-a za razdoblje 2014-2020. Pristupljeno 9.12.2019. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/basic/basic_2014_hr.pdf
20. Europska komisija (2019). Evropski socijalni fond (ESF). Pristupljeno 8.12.2019.
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=325&langId=hr>
21. Europska komisija (2019). Evropski fond za regionalni razvoj. Pristupljeno 9.12.2019.
https://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/hr/funding/erdf/

22. Europski parlament (2019). Zajedničko razvrstavanje prostornih jedinica za statistiku (NUTS). Pristupljeno 8.12.2019. <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/99/zajednicko-razvrstavanje-prostornih-jedinica-za-statistiku-nuts->
23. Financijska teorija i praksa (2006). Marina Kesner-Škreb. Pristupljeno 30.11.2019. <http://www.ijf.hr/pojmovnik/pretpriestupni.htm>
24. FOI Centar za međunarodne projekte (2016). Europski fond za regionalni razvoj. Pristupljeno 9.12.2019. <https://projekti.hr/hr/program-financiranja/europski-fond-za-regionalni-razvoj>
25. Istra Communicating Europe (2013). Pretpriestupni fondovi (ISPA, Phare, SAPARD). Pristupljeno 30.11. 2013. http://www.istra-europa.eu/pages/pretpriestupni_fondovi_ispa_phare_sapard
26. Istarska županija (2009/2010). Pretpriestupni programi-Mogućnost za poslovnu zajednicu. Pristupljeno 30.11.2019. <http://www.istra-istria.hr/>
27. Jutarnji list (2017). Hrvatska na dnu Europe. Pristupljeno 8.12.2019. <https://www.jutarnji.hr/biznis/financije-i-trzista/hrvatska-na-dnu-europe-doprinos-koristenja-eu-fondova-gospodarskom-rastu-do-sada-je-bio-gotovo-ravan-nuli/6847263/>
28. Republika Hrvatska Ministarstvo finansija (2019). Odobrena sredstva. Pristupljeno 7.12. 2019. <http://www.mfin.hr/hr/odobrena-sredstva>
29. Republika Hrvatska Ministarstvo finansija (2011). Pregled provedbe i mogućnosti u korištenju pretpriestupnih programa Evropske Unije u Republici Hrvatskoj. Pristupljeno 7.12.2019. http://www.mzss.hr/content/download/6325/48610/file/BROSURA_Pregled_provedbe_i_mogu%C4%87nosti_u_kori%C5%A1tenju_pretpriestupnih_programa_Europske_Unije_u_Republici_Hrvatskoj.pdf
30. Nacionalni konvent o Evropskoj uniji (2014). Vodič kroz IPA II Instrument za pretpriestupnu pomoć 2014 - 2020. Pristupljeno 14.12. 2019. <http://eukonvent.org/wp-content/uploads/2014/12/Vodic-kroz-IPA-II-2014-2020-za-web.pdf>.

BIOGRAFIJA KANDIDATA

Sabina Džinić rođena je 08. 09. 1988. godine u Zenici. Osnovno i srednje obrazovanje završila je u Zavidovićima. Srednjoškolsko obrazovanje je završila 2007. u Općoj gimnaziji Zavidovići. Diplomirala 2012. na Fakultetu političkih nauka – Odsjek za politologiju, Univerziteta u Sarajevu i stekla zvanje bachelor političkih nauka. Iste godine upisala je postdiplomski studij na Fakultetu političkih nauka – Odsjek za politologiju, Univerziteta u Sarajevu. Od 2018. godine zaposlena je u “Kemisa Keramika” o.d u Sarajevu na mjestu administrativnog radnika.

